Vasile BAHNARU
Institutul de Filologie al AŞM
(Chişinău)

INSTITUTUL DE FILOLOGIE ŞI ANIVERSAREA A LXX-a A ACADEMIEI DE ŞTIINȚE A MOLDOVEI

The Institute of Philology and the 70th aniversary of the Academy of Sciences of Moldova

Abstract. In this article, the author raises for discussion the legitimacy and rationality of the registering of the 70th anniversary of the Academy Sciences' founding. In this context, it is proved that the first academic institutions were those studying history, language and literature. From the ideological point of view, they were controlled and directed by the Soviet Party body, on a mission to prove the existence of a history, of a language, of a literature and of a Moldovan people distinctive in comparison with the history, the language, the literature and the Romanian nation. All studies elaborated at the Institute of History, Language and Literature, in disagreement with the official policy and ideology, were realized by courageous scholars, with a strong national dignity, who assumed the risk despite the official policy and ideology.

Keywords: academia, scientific truth, scientific diversion, national interest, linguistic policy, Romanian.

0. Când vine vorba despre întemeierea Academiei de Ştiinţe a Moldovei, inclusiv despre fondarea Institutului de Filologie, sunt tentat să declar cu persuasiune directă, sinceră că data naşterii ei „se pierde în negura vremurilor", după afirmaţia emfatică a fondatorilor *Junimii* încifrată în această formulă masonică. Are el neamul românesc ce are cu această „negură a vremii sau eternă", fiind într-un fel definită ca „începutul tuturor începuturilor", aşa cum o interpretează Mihai Eminescu în *Scrisoarea I*: *De-atunci negura eternă se desface în fâşii,/ De atunci răsare lumea, lună, soare şi stihii,/ De atunci şi până astăzi colonii de lumi pierdute/ Vin din sure văi de haos pe cărări necunoscute/ Şi, în roiuri luminoase izvorând din infinit,/ Sunt atrase în viaţă de un dor nemărginit*.

Aşadar, dacă examinăm problema studierii limbii şi literaturii române moderne, aceasta debutează în „negura vremii", metaforic vorbind, dar, cu siguranţă, ea începe sub auspiciile geniului lui Mihai Eminescu, iar forma limbii naţionale, care şi-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă realizare până în prezent, va fi, incontestabil, punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmântului cugetării şi filologiei româneşti. Şi chiar dacă se postează unii pe rol de mentori în istorie sau în lingvistică pentru a ne

BDD-A24949 © 2016 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

spune baliverne despre limba şi istoria noastră, nu-i sfătuim decât să-l citească pe Mihai Eminescu. Mai mult, dacă unii oameni politici şi negustori de lingvistică atribuie toate succesele filologiei moderne puterii sovietice şi partidului comunist, „negura vremii lor" aflându-se undeva la Balta sau la Tiraspolul din 1926, când a fost organizat, la indicaţia partidului unic, Comitetul Ştiinţific Moldovenesc, noi ar fi cazul să readucem în actualitate primele încercări de filologie din cronicile secolului al XVII-lea şi al XVIII-lea, inclusiv din scrierile lui Dimitrie Cantemir.

0.1. Aşa cum, în luna iunie curent, Academia de Ştiinţe a Moldovei a marcat 70 de ani de la constituirea ei, confirmat documentar prin faptul că la 12 iunie 1946 Consiliul de Miniştri al RSSM şi Biroul CC al PC (b) din Moldova (NB! Hotărârile de stat în perioada sovietică erau adoptate numai cu aprobarea sau participarea partidului unic!) a adoptat Hotărârea nr. 583 „Cu privire la crearea Bazei Moldoveneşti de cercetări ştiinţifice a Academiei de Ştiinţe a URSS în or. Chişinău", hotărâre luată în baza deciziei din 11 martie 1946 a Guvernului URSS de a organiza la Chişinău Baza de cercetări ştiinţifice a AŞ a URSS, bază care în anul 1949 a fost transformată în Filiala Moldovenească a Academiei de Ştiinţe a URSS, iar la 2 august 1961 a fost creată Academia de Ştiinţe a RSS Moldoveneşti, fiind, evident, precedată de Hotărârea Guvernului URSS „Cu privire la crearea Academiei de Ştiinţe a RSS Moldoveneşti" din 26 iulie 1960 şi a hotărârii similare a CC al PC din Moldova, Prezidiului Sovietului Suprem al RSS Moldoveneşti şi Consiliului de Miniştri al RSS Moldoveneşti din 29 noiembrie 1960.

Prin urmare, comunitatea ştiinţifică din Republica Moldova a celebrat, cu pompă grandioasă şi triumfătoare, 70 de ani de la înfiinţarea Academiei de Ştiinţe a Moldovei. Dată fiind atitudinea mea ambiguă (ca să nu zic ostilă) în raport cu acest eveniment, îmi permit să formulez câteva întrebări care îmi provoacă incertitudine şi chiar scepticism (dacă nu condamnare sau respingere totală) faţă de această manifestare publică „de mare amploare şi rezonanţă socială". Aşadar, este oare justificată celebrarea acestui eveniment? Academia de Ştiinţe a RSS Moldoveneşti, din ziua instituirii ei, 12 iunie 1946, şi până la 27 august 1991, ziua Declaraţiei de Independenţă a Republici Moldova, a fost o Academie naţională, a apărat ea interesele poporului nostru, a fost ea în serviciul naţiunii noastre? Pe parcursul existenţei sale, Academia de Ştiinţe şi-a realizat obiectivele tradiţionale care înglobează o multitudine de aspecte funcţionale, servind astfel cu mult devotament cultura, spiritualitatea noastră naţională? Cum a contribuit Academia de Ştiinţe la identificarea şi promovarea adevărului ştiinţific despre limba, literatura şi istoria naţională a românilor basarabeni? Care este contribuţia ştiinţifică a Academiei de Ştiinţe la consolidarea potenţialului economic şi spiritual al RSS Moldoveneşti? etc., etc.

Evident, aici nu mă refer la ştiinţele exacte şi naturale (astronomie, biologie, chimie, ecologie, fizică, geografie, geologie, informatică, matematică etc.), întrucât acestea au fost afectate, în proporţii mult mai reduse, de factorul politic şi ideologic, deşi şi ele au cunoscut servitutea ideologică, injoncţiunea politică şi opresiunea metodologică marxistă prin elaborarea unor dispozitive, programe şi aparate pentru complexul militar sovietic, a unor preparate alimentare pentru cosmonauţi etc., toate având, în primul rând, destinaţie şi misiune militare. În acelaşi timp, destinul ştiinţelor socioumane însă (antropologia,

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

arheologia, comunicarea, critica literară, culturologia, demografia, economia, educaţia, etnografia, etnologia, folcloristica, istoria, lingvistica, managementul, politologia, psihologia, sociologia etc.), modalitatea de interpretare, de studiere şi de valorificare a limbii, literaturii şi istoriei poporului nostru au fost în permanenţă în vizorul conducerii de partid şi de stat, au constituit obiectivul principal în acţiunea lor de dirijare ideologică a societăţii, a culturii, a ştiinţei şi poartă, încă şi în prezent, în mare măsură, stigmatul blasfemiei, fariseismului, fantasmagoriilor, geopoliticii imperiale ţariste şi sovietice.

0.2. În definitiv, am ferma convingere că, în condiţiile Republicii Moldova, am putea începe să vorbim despre o Academie cu adevărat naţională şi, respectiv, despre o ştiinţă naţională, aflate în serviciul naţiunii române din Republica Moldova, numai după 27 august 1991, argument concludent şi plauzibil în această ordine de idei servind faptul că întreaga comunitate ştiinţifică s-a pronunţat de nenumărate ori (în special, în 1994 şi 1996) în problema denumirii corecte a limbii noastre, cerând ca articolul 13 din Constituţie să fie redactat în conformitate cu adevărul ştiinţific, urmând a fi formulat în felul următor: „Limba de stat (oficială) a Republicii Moldova este limba română", chiar dacă Constituţia Republicii Moldova (Titlul I, art. 13/1) stipulează că „Limba de stat a Republicii Moldova este limba moldovenească, funcţionând pe baza grafiei latine".

În fine, problema recunoaşterii şi promovării adevărului ştiinţific, adică acceptarea oficială a glotonimului **limbă română** a fost soluţionată pozitiv. Astfel, Curtea Constituţională a Republicii Moldova a examinat, la 5 decembrie 2013, sesizarea privind interpretarea art. 13 din Constituţie şi a decis că textul din *Declaraţia de Independenţă* are prioritate juridică, în raport cu textul din Constituţie. În baza acestei constatări, s-a ajuns la concluzia că limba română este limba de stat a Republicii Moldova, deoarece acesta este termenul precizat în *Declaraţia de Independenţă* a Republicii Moldova. Comunitatea noastră ştiinţifică, savanţii AŞM, inclusiv angajaţii Institutului de Filologie, sunt în drept să se mândrească că la obţinerea victoriei în problema denumirii limbii noastre şi-au adus şi ei o contribuţie care a fost, în mare parte, decisivă la formularea acestei decizii a Curţii Constituţionale, decizie care nu a fost confirmată de Parlament.

0.3. O altă problemă controversată, dar care ţine de competenţa istoricilor, este cea privind modul de interpretare a evenimentelor din 1812, 1918 şi 1940[1]. Cum interpretăm aceste evenimente? Dacă le interpretăm de pe poziţia călăului (Rusia ţaristă, URSS), 1812 şi 1940 sunt anii eliberării Basarabiei de sub dominaţia turcă şi de sub ocupaţia româno-burgheză, iar anul 1918 este anul când România Regală a ocupat Basarabia, în situaţia în care Rusia Sovietică era incapabilă să o menţină sub dominaţia sa; iar de pe poziţia victimei (a românilor basarabeni) anii 1812 şi 1940 sunt anii când Basarabia a fost ocupată, „ruptă din trupul ţării" prin violenţă de către Rusia ţaristă, iar anul 1918 a fost anul Marii Uniri, de revenire a Basarabiei la „trupul ţării"[2].

După 1991, istoricii AŞM şi majoritatea profesorilor din instituţiile gimnaziale, liceale şi universitare au interpretat evenimentele respective din perspectiva interesului naţional românesc şi din cea a adevărului ştiinţific.

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

Aşadar, atât filologii, cât şi istoricii oneşti, aflaţi în serviciul propriului popor, şi-au expus poziţia în problema caracterului şi denumirii limbii noastre şi în modul de interpretare şi de caracterizare a evenimentelor de la 1812, 1918 şi 1940, iar o eventuală poziţie contrară nu aparţine decât unor „savanţi" aflaţi în serviciul unor puteri străine, ostile neamului nostru. Tocmai din aceste considerente promovarea unei istorii antiromâneşti, a unor pseudoteorii lingvistice confecţionate în birourile inamicilor noştri este un fariseism politico-ideologic şi o minciună conştientă şi deliberată, o abatere gravă şi condamnabilă de la adevărul ştiinţific, chiar o diversiune ştiinţifică.

1.0. Pentru a ne explica poziţia noastră negativă şi reprehensivă faţă de perspectiva aniversării AŞM şi pentru a identifica soluţii plauzibile la întrebările formulate anterior, este necesar să realizăm o retrospectivă istorică şi filologică asupra destinului implacabil al românilor basarabeni.

În primul rând, se cere să recunoaştem că primele studii instituţionale oficiale de filologie şi istorie în spaţiul basarabean şi transnistrean au demarat în perioada sovietică, dar acestea se executau sub supravegherea circumspectă şi suspicioasă a stăpânirii sovietice şi sub inspecţia violentă, inumană şi permanentă a ideologiei şi geopoliticii comuniste, inclusiv a organelor represive ale acestora – NKVD, KGB.

1.1. Principala problemă controversată şi discutată în contradictoriu, în special de unele specimene ale faunei politice din Republica Moldova şi din alte state ex-sovietice (îndeosebi Federaţia Rusă şi Ucraina) este problema denumirii corecte a limbii literare din Republica Moldova.

În spaţiul basarabean, studierea şi denumirea limbii au parcurs un itinerar sinuos şi contraproductiv. În vederea argumentării acestei afirmaţii, să readucem în actualitate unele momente din istoria limbii noastre.

Este un adevăr arhicunoscut că limba română literară reprezintă aspectul cel mai corect al limbii naţionale, rezultatul unor continue cizelări, perfecţionări, adaptări, standardizări şi normalizări a limbii, toate acestea fiind realizate de scriitori, publicişti, oameni de cultură şi de ştiinţă, clerici etc. şi constituind o sinteză a potenţialului de exprimare a limbii întregului popor la un moment dat. În acest context este recomandabil să readucem în actualitate faptul că în spaţiul daco-român, adică în cele trei provincii istorice româneşti – Moldova, Muntenia şi Transilvania, niciodată nu a luat naştere o limbă literară distinctă în raport cu limba literară din celelalte principate. Totodată, scriitorii şi oamenii de cultură şi de ştiinţă au avut, au şi vor continua să aibă conştiinţa de unitate naţională şi de limbă a tuturor ţărilor româneşti şi în situaţia în care se cere redactarea unui text, se renunţă la specificul dialectal de ordin fonetic, lexical şi gramatical pentru ca textele respective să fie înţelese de toţi vorbitorii de română, indiferent de zona de origine a acestora, fiind astfel puse bazele unei limbi literare unice. În prezent, oamenii de cultură şi de ştiinţă, fiind continuatori fideli ai tradiţiilor naţionale în domeniul istoriei, limbii şi culturii române, perpetuează, perfecţionează şi modelează limba literară moştenită de la strămoşi în consonanţă cu necesităţile de exprimare din perioada contemporană.

1.2. De altfel, tendinţa de unificare, normalizare şi standardizare a limbii literare se manifestă încă din epoca veche a limbii române ca limbă de cultură (sec. al XVI-

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

lea şi sec. al XVIII-lea), care începe în 1521 cu *Scrisoarea lui Neacşu din Câmpulung* şi se încheie cu apariţia primei gramatici româneşti tipărite: *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* (Viena, 1780, 94 p.) de Samuil Micu şi Gheorghe Şincai (apariţie simbolică a Şcolii Ardelene care marchează trecerea spre epoca modernă a culturii naţionale) şi continuă a se manifesta pe tot parcursul secolelor XIX-XXI, probă supremă servind operele marilor clasici ai literaturii române (Mihai Eminescu, Ion Creangă, Ion L. Caragiale, Ion Slavici etc.) şi uriaşa moştenire literară din perioada interbelică, postbelică şi cea din prezent, întrucât toţi scriitorii de valoare au perpetuat tradiţia limbii literare consacrate, iar unele scrieri zămislite în graiul primitiv din Transnistria nu au avut priză la public şi au rămas în istoria literaturii noastre în calitate de experimente ratate.

Aşadar, limba română literară din trecut şi din prezent se individualizează prin tendinţa indiscutabilă de renunţare totală la specificul local de natură fonetică, lexicală şi gramaticală în favoarea unor forme fonetice, lexicale şi gramaticale unice, general româneşti, transformând limba literară scrisă în habitudine cotidiană de mijloc de comunicare al întregului popor.

1.3. Nici problema denumirii limbii nu este atât de complicată, dacă facem abstracţie de faptul că de această data intervine nu atât factorul obiectiv, cât cel subiectiv, de natură politică şi ideologică – interesul politic al unor anumiţi indivizi, al unor forţe antiromâneşti din interior şi din exterior, ignoranţa nativă şi aberaţiile primitive ale unor persoane agramate sau abrutizate de politica şi ideologia sovietică din trecut şi antiromânească din prezent.

Adepţii existenţei unei limbi moldoveneşti, cu condiţia că aceasta este identică cu limba română, au dreptate, într-o anumită măsură, întrucât, după formarea Moldovei medievale, s-a încercat ca limba vorbită aici să fie numită *limbă moldovenească*, fără ca această sintagmă să fie utilizată în sens terminologic sau cu scopul de a denumi o altă realitate decât cea denumită de sintagma *limbă română* sau *valahă*, ci pentru a denumi limba română vorbită în Moldova. Mai mult decât atât, toţi cărturarii medievali erau conştienţi de existenţa unei limbi literare unice, româneşti şi căutau să scrie astfel încât lucrările lor să fie înţelese de către toţi vorbitorii de limbă română, indiferent de originea lor provincială, adică ei aveau conştiinţa că scrierile lor sunt destinate tuturor românilor. Prin urmare, alături de sintagma *limbă română* era utilizată sintagma *limbă moldovenească* cu sensul „limbă română vorbită în Moldova”. Astfel, Dimitrie Cantemir, în lucrarea sa *Hronicul vechimei a româno-moldo-vlahilor…*, vorbeşte despre limba română ca limbă a tuturor locuitorilor din ţările româneşti. În fine, să reţinem că sintagmele *limbă română* şi *limbă moldovenească* se aflau în raport de complementaritate, până la mijlocul secolului al XIX-lea, adică erau folosite alternativ în calitate de sinonime, realitate specifică pentru Moldova, dar nu şi pentru Muntenia sau Transilvania. Odată cu Unirea Principatelor din 1859, îmbinarea *limbă română* s-a generalizat, obţinând, totodată, statut terminologic. De acum înainte, îmbinarea *limbă moldovenească* se întâlneşte sporadic, iar adjectivul *moldovenesc* nu se mai foloseşte cu referire la limbă, ci numai ca atribut al unor substantive de tipul *oraş*, *târg*, *grai*, *localitate*, *pronunţie*, *sat*, *specific*, *vorbire* etc.

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

Finele secolului al XVIII-lea şi secolul al XIX-lea constituie epoca modernă a limbii române literare, perioadă când, prin normarea şi standardizarea limbii, s-a încheiat procesul de elaborare a unei singure limbi – limba română literară sau dacoromână (pentru a o distinge de dialectele ei sud-dunărene: aromân, megleno-român şi istro-român), pentru denumirea căreia nu a existat şi nici nu există altă îmbinare terminologică decât limbă română, iar în rest toate eventualele denumiri ale acestei limbi literare nu au caracter terminologic, referindu-se fie la grai (moldovenesc, ardelenesc, muntenesc, bănăţean, crişean, oltean etc.), fie la un anumit registru al limbii (popular, colocvial, familial etc.). Tot acum, se produce identificarea, instituirea şi definitivarea stilurilor funcţionale ale limbii române (administrativ-juridic, ştiinţific, beletristic, publicistic, religios, epistolar etc.).

Cercetarea oficială, academică sau instituţională a limbii, literaturii şi a istoriei românilor începe sub auspiciile Academiei Române în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când se iniţiază elaborarea dicţionarului academic şi gramatica academică a limbii române, se elaborează primele volume de amploare de istoria literaturii şi de istoria românilor.

1.4. Perioada cuprinsă între finele secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XXI-lea se referă la etapa contemporană de evoluţie a limbii române literare, modificările insignifiante în structura ei internă reducându-se la unele regrupări în categoria genului numelor, în modul de formare a numărului plural, de declinare a numelor şi de conjugare a verbelor, fără a afecta structura standardizată a categoriilor gramaticale, unicul nivel de limbă care a suportat modificări serioase fiind sistemul lexical, fapt explicabil prin progresul social, politic, economic şi spiritual al societăţii[3].

2.0. Întrucât destinul istoric al Basarabiei diferă, de la 1812 încoace (cu mici intermitenţe în 1918-1940 şi 1941-1944) de cel al României, este absolut necesar să amintim că aici, după anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, limba română a fost eliminată mai întâi din administraţie, învăţământ, ca în fine să fie exclusă studierea ei ca disciplină din instituţiile de învăţământ.

În perioada 1812-1918, îmbinarea terminologică *limbă română* era utilizată frecvent în toate instituţiile de stat, inclusiv în învăţământ. Astfel, în 1827, Ştefan Margela editează, la St. Petersburg, *Российско-румынская грамматика. Gramatica Rusească şi Rumânească*, care nu reprezintă, în realitate, decât un elementar manual de limbă rusă tradus în limba română scrisă cu caractere chirilice, fiind utilizat în învăţământul din Basarabia până la apariţia cursului lui Iacob Ghinculov, *Начертание правил валахо-молдавской грамматики* (St. Petersburg, 1840) şi a *Cursului primitivu de limbă rumână compusu pentru sholele elementare şi IV classe gimnasiale*[4] elaborat şi publicat la Chişinău în 1865, cu caractere latine, de Ioan Doncev.

1.1. Imediat, după ocuparea Basarabiei în 1812, autorităţile ţariste instalate în Basarabia, deşi nu au interzis utilizarea sintagmei *limbă română*, preferau să facă uz, în administraţia publică, de sintagma *limbă moldovenească*[5], mai ales după Unirea Principatelor Române din 1859, pentru a neutraliza o eventuală aspiraţie de Unire a basarabenilor cu România, adică din considerente politice. Odată cu anularea auto-

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

nomiei Basarabiei (1828), limba rusă treptat a înlocuit definitiv limba română în administrație, școală și biserică. Politica țarismului nu a permis ca intelectualitatea din Basarabia să poată întreține legături cu elita intelectuală din Regatul Român, Bucovina și Transilvania și să participe astfel la vastul program de modelare a națiunii române moderne. În ajunul Primului Război Mondial, populația vorbitoare de limba română (numită așa și de lingviștii, etnografii, inclusiv de politicienii ruși), formată mai ales din țărani neștiutori de carte, avea doar o identitate locală și religioasă – situație determinată de faptul că majoritatea românilor basarabeni nu a cunoscut secolul al XIX-lea al naționalităților și, cu excepția Basarabiei meridionale între 1856-1878, nu a participat la constituirea statului național unitar român, fiind privați de dreptul de a-și manifesta componentele fundamentale ale identității lor, fapt ce are repercusiuni grave asupra conștiinței lor naționale până în prezent.

Printr-un decret imperial din 3 februarie 1871, a fost interzisă predarea limbii române în școlile din Basarabia și, ca urmare, dispare necesitatea elaborării și editării literaturii didactice în limba română. În 1818, prin „Regulamentul organizării administrative a Basarabiei" țarismul declară „limba moldovenească" limbă oficială, alături de limba rusă (de altfel, Rusia țaristă prin „Regulamentul organic" decretase „limba moldovenească" drept limbă oficială și în Principatul Moldovei din timpul ocupației acestuia între anii 1828-1834)[6]. Această situație însă a fost păstrată numai până în 1828, când drept limbă oficială este recunoscută din nou doar limba rusă, limba localnicilor fiind ulterior scoasă cu totul din uz. Să reținem că autoritățile ruseşti din Basarabia, deși nu au interzis utilizarea sintagmei *limbă română*, preferau să folosească, în administrația publică, sintagma *limbă moldovenească*, mai ales după Unirea Principatelor din 1859, pentru a neutraliza o eventuală aspirație de Unire a basarabenilor cu România, adică din considerente politice.

Așadar, în Basarabia, ocupată de Imperiul Țarist în 1812, a continuat să fie folosită sintagma *limbă moldovenească*, și acest lucru se făcea fie din ignoranță, fie din considerente politice, deși sintagma *limbă română* se utiliza, mai ales, în limbajul intelectualilor autohtoni.

După Unirea Principatelor din 1859, regimul țarist și-a intensificat activitatea de înstrăinare a românilor basarabeni în raport cu cei din România, pentru a exclude intenția acestora de a reveni la trupul Țării, și în această acțiune un rol deosebit îi revenea limbii basarabenilor, care, fiind numită moldovenească, determina lumea neștiutoare de carte să creadă că moldovenii vorbesc o limbă diferită decât cea română și fac parte dintr-o altă națiune decât cea română. De altfel, limba română a basarabenilor și identitatea lor românească erau recunoscute chiar de „clasicii marxist-leninismului": Marx, Engels și Lenin.

Politica promovată de țarism în Basarabia în perioada 1812-1918 a fost o politică de deznaționalizare a românilor basarabeni, având drept scop declarat „identificarea provinciilor cucerite cu statul cuceritor". În această ordine de idei este edificatoare opinia lui F. Vighel, viceguvernator al Basarabiei (1824-1826): „Am ferma convingere că pentru

BDD-A24949 © 2016 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

a cârmui în liniște provinciile cucerite, trebuie să le identificăm cu statul cuceritor, căci altfel ele vor slăbi puterea. Aici nu mai avem nevoie de argumente. Marii cuceritori – Friedrich, Ecaterina, Napoleon – procedau la fel”[7]. Tocmai din aceste considerente erau editate manuale şi dicționare rus-române urmărindu-se doar studierea aprofundată a limbii ruse şi „înrădăcinarea în Basarabia a unui dialect apropiat limbii slave” [8].

Căile de deznaționalizare a popoarelor alogene alese de țarism au fost: 1) impunerea limbii ruse ca limbă de lucru a administrației şi de comunicare între locuitori; 2) impunerea limbii ruse în instituțiile de învățământ: sub stăpânirea Rusiei în Basarabia nu a existat nicio instituție de învățământ cu predarea în limba română; 3) serviciul militar obligatoriu în cadrul armatei ruse; 4) impunerea limbii ruse în biserică; 5) promovarea unei politici de colonizare a Basarabiei cu reprezentanți ai altor popoare[9].

În fine, perioada de dominație țaristă asupra Basarabiei se caracterizează printr-un proces activ de înstrăinare de românii regățeni şi o politică continuă de deznaționalizare, iar cercetarea ştiințifică instituționalizată a limbii, spiritualității şi istoriei românilor era completamente absentă.

2.1. Dacă țarismul promova „opera lui de eliberare” prin înăbuşirea spiritului național, prin interzicerea limbilor naționale, Puterea Sovietică a elaborat o strategie perfidă de deznaționalizare, adoptând o politică națională remarcabilă prin ambiguitatea ei, care întrunea (simultan sau succesiv) rusificarea, internaționalismul şi susținerea naționalismelor locale.

Se ştie că, inițial, după Unirea din 1918 a Basarabiei cu patria-mamă, România, Rusia Sovietică a încercat sa redobândească Basarabia prin metode politico-diplomatice, considerându-se moştenitor de drept al teritoriului dintre Prut şi Nistru, anexat de Imperiul țarist în 1812. Dar, convingându-se că această cale nu avea sorți de izbândă, a creat o formațiune pseudostatală – RASS Moldovenească, în cadrul Ucrainei sovietice, prin care se dorea promovarea expansionismului bolşevic având misiunea să exercite influență asupra românilor basarabeni în vederea recuceririi şi sovietizării Basarabiei, urmărind, în perspectivă, bolşevizarea României şi a Balcanilor şi cucerirea Europei.

Pentru a-i legitima existența acestei noi formațiuni statale, statul sovietic, în pofida adevărului istoric şi ştiințific şi în pofida afirmațiilor lui Lenin despre dreptul popoarelor la autodeterminare, a inventat, din interese politice şi ideologice, poporul moldovenesc şi limba moldovenească, a falsificat istoria românilor basarabeni, apartenența lor națională, prin crearea unei națiuni şi a unei limbi inexistente: națiunea şi limba moldovenească, conducându-se de bimilenarul dicton latin *divide et impera*! Această politică a continuat să fie practicată până la prăbuşirea imperiului sovietic, iar forțele nostalgice ale regimului sovietic o practică cu succes şi în prezent.

Formată în 1924, RASSM a devenit un poligon de experimentare a tezelor bolşevice vizând deznaționalizarea românilor, ştergerea memoriei românești şi inventarea unei noi limbi şi a unui „nou popor, moldovenesc”, diferit de românii din dreapta Prutului. De altfel, actuala Republica Moldova îşi datorează existența tocmai constituirii RASSM.

Odată cu inventarea unui nou stat – RASSM, puterea sovietică a demarat procesul de justificare a existenței acestui stat, argument definitiv fiind considerată limba

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

moldovenească şi poporul moldovenesc, care au fost inventate în regim de urgenţă. Dar pentru a le conferi acestor falsuri filologice, etnologice şi istorice statut oficial de „adevăr ştiinţific", a fost organizat la Balta, în 1926, Comitetul ştiinţific moldovenesc. Aşadar, pentru a le asigura un „fundament ştiinţific" aberaţiilor şi elucubraţiilor lingvistice, etnologice şi istorice şi pentru a le justifica din punct de vedere practic, în toamna anului 1926 în capitala RASSM, or. Balta, „începe să funcţioneze Comitetul Ştiinţific Moldovenesc" (un fel de Academie de Ştiinţe, pe atunci), „căruia îi revine sarcina de a cerceta şi realiza problemele principale legate de dezvoltarea culturii poporului moldovenesc", având „printre chestiunile, care se cereau studiate şi rezolvate ştiinţificeşte" moştenirea literară, „deşi accentul principal în activitatea acestui for cădea, în primul rând, pe unele aspecte practice ale limbii şi învăţământului public"[10].

Ca urmare, interesele geopolitice ale URSS au determinat conducerea de partid de la Moscova să recruteze un număr impresionant de savanţi sovietici cu renume, inclusiv semianalfabeţi, oportunişti şi cozi de topor sau unelte docile, pentru a demonstra existenţa unui popor moldovenesc şi a limbii moldoveneşti, cu caracteristici distincte în raport cu poporul român şi limba română. Ulterior, în 1939, *Comitetul ştiinţific moldovenesc* a fost reorganizat în *Institutul Moldovenesc de Cercetări Ştiinţifice în Istorie, Economie, Limbă şi Literatură*, care în 1940 a fost transferat la Chişinău, iar în timpul războiului (1941-1944) a fost evacuat în or. Buguruslan (reg. Cikalov), unde au activat I. D. Ceban şi Nicolae Corlăteanu. În luna august 1944, acest Institut revine la Chişinău, unde s-a format mai întâi Baza, apoi Filiala Moldovenească a AŞ a URSS. Este interesant să menţionăm că în timpul războiului (1941-1944) la Tiraspol a funcţionat Filiala Institutului moldovenesc de cercetări ştiinţifice, directorul acestuia fiind, în 1942, Alexandru Smochină (fiul lui Nichita Smochină, jurist, filozof al dreptului, publicist, istoric, etnograf, folclorist, antropolog, sociolog, slavist, profesor, membru de onoare al Academiei Române, originar din Transnistria), căruia i s-a incriminat, în perioada postbelică, că în cadrul Institutului de cercetări ştiinţifice a falsificat istoria, demonstrând că atât moldovenii, cât şi transnistrenii sunt români; că a ţinut lecţii antisovietice şi a publicat mai multe articole şi studii prin care dovedea caracterul imperialist al ruşilor etc.

În 1946, la Chişinău este înfiinţată Baza de cercetări ştiinţifice a Academiei de Ştiinţe a URSS, care la 7 septembrie 1949 a fost reformată în Filiala Moldovenească a AŞ a URSS, pentru ca la 2 august 1961 – ziua aniversării a 21 de ani de la formarea RSS Moldoveneşti – să aibă loc sesiunea de constituire a Academiei de Ştiinţe a RSS Moldoveneşti[11].

În 1946, Baza Moldovenească de Cercetări Ştiinţifice avea în componenţa ei un singur institut – *Institutul de Istorie, Limbă şi Literatură* (avându-i în calitate de director pe I. D. Ceban în anii 1946-1951 şi pe Andrei Borşci în perioada 1951-1958), fondat pe baza *Institutului Moldovenesc de Cercetări Ştiinţifice în Istorie, Economie, Limbă şi Literatură*, şi şapte sectoare: botanică, geologie, viticultură şi pomicultură, pedologie, zoologie, energetică, economie şi geografie. Aşadar, Institutul de Filologie şi cel de Istorie stau, în principiu, la baza întemeierii AŞM.

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

Ulterior, acest institut a cunoscut mai multe restructurări şi modificări: în 1958, pe baza acestuia, în cadrul Filialei Moldoveneşti a AŞ a URSS, se înfiinţează două institute – **Institutul de Istorie** (director I. S. Grosul) şi **Institutul de Limbă şi Literatură** (directori: Iosif C. Varticean, 1958-1961, Nicolae Corlăteanu, 1961-1969, Simion Cibotaru, 1969-1984, Haralambie Corbu, 1984-1988 şi Silviu Berejan, 1988-1991)), acesta din urmă suportând, pe parcurs, câteva reorganizări: în 1991, este instituit **Institutul de Lingvistică** (director Silviu Berejan, 1991-2000, şi Ion Bărbuţă, 2000-2006) şi **Institutul de Istorie şi Teorie Literară** (director Anatol Gavrilov), iar cel din urmă, în 1998, a fuzionat cu Secţia de Folclor a Institutului de Etnografie şi Folclor înfiinţându-se **Institutul de Literatură şi Folclor** (director Vasile Ciocanu, 1991-2000 şi Svetlana Korolevschi, 2000-2006), iar în 2006, **Institutul de Lingvistică**, **Institutul de Literatură şi Folclor** şi **Centrul Naţional de Terminologie** se unesc formând **Institutul de Filologie** din prezent (director Ion Bărbuţă – 2006-2007, Ana Bantoş – 2007-2009 şi Vasile Bahnaru – din 2009), în baza hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 1326 din 14.12.2005.

Elementul distinctiv şi obiectivul primordial al Comitetului Ştiinţific Moldovenesc din 1926 şi derivatele lui ulterioare, inclusiv AŞM şi institutele din subordinea ei, era românofobia care capătă o amploare nemaipomenită şi este subordonată unui scop „internaţionist": „înstrăinarea de România, de cultura, de spiritualitatea românească, de limba română" a devenit „o preocupare constantă a politicii bolşevice", iar „moldovenismul primitiv, antinaţional, reacţionar şi agresiv" a fost „transformat în ideologie de stat" şi „într-o perioadă foarte scurtă" obţine „un grad de ferocitate suficient ca „eliberarea" Basarabiei să fie în stare să otrăvească sufletele a milioane de români «salvaţi» de sub ocupaţia românească"[12]. Prin urmare, în RASSM se impunea un jargon grotesc artificial şi rusificat şi nu se urmărea altceva decât crearea unei pseudoconştiinţe „naţionale", această politică antiromânească devenind laitmotivul propagandei sovietice oficiale în relaţiile dintre URSS şi România. Cu alte cuvinte, procesul de înstrăinare între români, început la 1812, obţine acum cote maxime. De altfel, obiectivele strategice ale Rusiei erau strâmtorile Bosfor şi Dardanele, dominarea asupra Balcanilor, iar Basarabia servea drept un cap de pod sau un culoar geopolitic şi strategic pentru a pătrunde, prin Dobrogea, în Balcani, realizându-se astfel dezenclavizarea Rusiei, care prin Balcani şi prin strâmtori putea accede la mările calde. Altfel spus, intenţiile geopolitice şi strategice ale URSS constituiau o diversiune politică, naţională şi militară la adresa României (şi nu numai).

Anume acum a fost lansată ideea despre existenţa în RASSM şi în Basarabia a unui popor deosebit de poporul român, vorbind o limbă diferită de cea română, toate acestea fiind realizate în scopuri geopolitice şi ideologice, având drept scop înstrăinarea românilor basarabeni de fraţii lor şi sovietizarea Basarabiei şi României. Astfel, proiectul elaborării unei naţiuni moldoveneşti a demarat în cadrul Uniunii Sovietice prin crearea Republicii Autonome Socialiste Sovietice Moldoveneşti (RASSM) în anul 1924.

RASSM reprezenta o nouă abordare a relaţiilor dintre URSS şi România în problema Basarabiei, a cărei intrare sub autoritatea Bucureştiului nu era recunoscută la Moscova. Deci, remarcăm că eşecul repetat al negocierilor şi al declanşării unor rebeliuni antiromâneşti pe scară largă în Basarabia a determinat înfiinţarea RASSM, care,

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

în concepția sovieticilor, constituia „începutul eliberării Basarabiei”, întrucât nivelul de dezvoltare culturală şi economică pe care l-ar fi realizat Moldova sovietică nu i-ar fi putut permite României să-şi mențină controlul asupra Basarabiei.

2.2. În perioada de constituire a RASSM s-au evidențiat două tendințe diametral opuse: una prevedea promovarea limbii române, chiar dacă o numeau „moldovenească”, în calitate de limbă oficială şi de studii în RASSM (cei mai mulți adepți ai acestei opinii regăsindu-se în cadrul emigranților români stabiliți la Moscova), iar alta se pronunța pentru a pune la baza limbii noii autonomii graiul din zona oraşului Balta, scris cu litere ruseşti (majoritatea acestora fiind la Odessa şi la Tiraspol). În acest context, este interesant să amintim că, în Tezele elaborate în Ucraina la începutul anului 1924 cu privire la principiile organizării învățământului moldovenesc în RASSM, se optează, fără echivoc, pentru glotonimul *limbă română* şi pentru scrierea cu alfabet latin a limbii vorbite de moldovenii din guberniile Odessa, Podolsk, Ekaterinoslav şi Donețk. Tezele recomandă următoarele: „în situația actuală a moldovenilor ni se pare rațional din punct de vedere politic şi cultural să se treacă – pentru dezvoltarea şi educarea lor – la alfabetul latin şi la limba română ca fiind o limbă mai dezvoltată din punct de vedere cultural” [13].

În definitiv, a obținut victorie curentul proletcultist sau autohtonist, întrucât politica lingvistică şi culturală era dominată de tratamentul sociologist-vulgar al caracterului de clasă al culturii, inclusiv al limbii. Anume această atitudine a contribuit la includerea limbii în categoria limbilor neografe, RASSM devenind un poligon al marrismului (de la numele lingvistului sovietic N. A. Marr), unde pseudoconcepția „două clase – două ideologii”, „două limbi – două literaturi” a fost dusă până la absurd. Astfel, formarea RASSM a declanşat inventarea „poporului moldovenesc” şi a „limbii moldoveneşti” în opoziție cu poporul român şi limba română. Comisarul poporului pentru educație în RASSM între 1928 şi 1930, Pavel Chioru, a acordat o importanță specială politicii în domeniul lingvisticii la malurile Nistrului, care îşi pierdea astfel calitatea de ştiință, devenind un simplu instrument politic. Totodată, Pavel Chioru susținea că limba română standardizată la Bucureşti era sub controlul burgheziei române, fiind orientată către limba franceză, şi era de părerea că amestecul de limbă obținut astfel nu putea fi înțeles de populația Basarabiei. Diferențele dintre graiurile limbii române deveneau astfel pentru Pavel Chioru elemente ale luptei de clasă: „Putem folosi aceste diferențe dintre limba clasei conducătoare şi limba clasei exploatate, dacă nu pierdem din vedere aspectele politice ale pronunției noastre”[14]. Eforturile pentru inventarea unei „limbi moldoveneşti” separate de limba română au continuat prin publicarea unei prime gramatici a acestei limbi de către Leonid Madan, şeful secției de lingvistică din cadrul Comitetului Ştiințific Moldovenesc al RASSM. În introducerea la gramatica sa, Leonid Madan susținea că „limba moldovenească” evoluase de-a lungul secolelor ca un amestec al limbii latine şi al limbilor triburilor băştinaşe, iar influențele triburilor migratoare (polonezi, turci, ucraineni şi ruşi) au dus la apariția unui „popor moldovenesc” care vorbeşte o „limbă moldovenească” distinctă. În sprijinul acestor afirmații lingvistice, Leonid Madan aduce argumente antropometrice, afirmând că moldovenii au „o structură craniană alungită” în vreme ce românii au „capete rotunde” (!).

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

În 1926, un grup de intelectuali proletari, în frunte cu „cel mai cunoscut lingvist al epocii”, L. A. Madan, şcolit la Kiev, şi-a început activitatea de elaborare a normelor „limbii moldoveneşti”. Ca bază a „noii” limbi literare a fost luat graiul popular al moldovenilor transnistreni, ucrainizat şi rusificat. L. A. Madan a renunțat la normele gramaticale şi ortografice ale limbii române şi a organizat veritabile campanii în satele româneşti din RASSM şi Ucraina, denumite „mărsul în popor”, pentru a culege cuvinte specifice graiului moldovenesc. El avea să decreteze: „Limba moldovenească, în care grăieşti amu norodu moldovnesc, este limbî sînistătătoari, diosăghitî di limba românească, şi sî diosăgheşti şî di limba tuturor cărțîlor moldovneşti, tipăriti păn la organizarea RASSM”. Într-un articol publicat la 24 noiembrie 1926 în oficiosul *Plugarul Roş* din RASSM, L. A. Madan proclamă: „Nu oaminii grăiesc după vr’o gramaticî anumitî, dar gramatica s’alcătuieşti după vorba oamenilor… Gramatica pentru om, dar nu omul pentru gramaticî”, astfel ca aceasta să fie „cât mai uşoarî şi mai înțăleasî di masîli largi”[15].

Mai mult, fiind etichetată drept o limbă neografă, un autor rus, într-o trecere în revistă a politicii culturale din RASSM, afirmă că limba moldovenească şi literatura ei sunt încă în stadiul „acumulărilor primitive” de forțe culturale; datorită nivelului scăzut de dezvoltare în perioada țaristă, cultura moldovenească a fost, mai mult decât în orice parte a uniunii, un adevărat „copil al revoluției din octombrie” [16]. Totodată, limba „moldovenească” era considerată, de angajații politici ai Comitetului Ştiințific Moldovenesc, drept o limbă est-slavă, formată în urma unei „simbioze” a elementelor geto-dace cu elementele limbilor est-slave.

2.3. Pornind de la astfel de principii, moldoveniştii au căutat să găsească echivalente „mai pi înțăles” pentru neologisme sau pentru cuvinte prea româneşti, ajungând să „îmbogățească” fondul lexical al „limbii moldoveneşti” cu arhaisme, traduceri din rusă ori invenții, precum: *dicționar – cuvântelnic*, *ghilimele – lăbiuți*, *oxigen – aeronăscător*, *barometru – aeromăsurător*, *aeroplan – sângurzburător*, *sufragerie – mâncătorie* etc. Cu astfel de caraghioslâcuri a fost editat un dicționar (cuvântelnic) moldovenesc-rus şi rus-moldovenesc, iar în 1930, a început şi întocmirea unui „cuvântelnic academicesc al limbii moldoveneşti”.

Aşadar, chiar de la început, RASSM a devenit laboratorul de experimentare a tendințelor bolşevice privind deznaționalizarea românilor prin atribuirea unor specificități exagerate moldoveniste, ştergerea memoriei româneşti şi inventarea unei noi limbi şi a unui „nou popor, moldovenesc”, diferit de românii din dreapta Prutului.

2.2. După doar câțiva ani s-a ajuns la constatarea că „limba moldovenească” creată în chiliile propagandistico-alchimiste ale Comitetului Ştiințific Moldovenesc este pur şi simplu ininteligibilă de către cei pentru care fusese elaborată. În mod oarecum surprinzător, printr-o rezoluție adoptată la 2 februarie 1932, Biroul Comitetului Regional din Moldova al Partidului Comunist (b) din Ucraina aprobă „trecerea RASSM la alfabetul latin” şi editarea clasicilor marxism-leninismului (Marx, Lenin, Stalin) în „limba moldovenească”. Tot în anul 1932, au fost declanşate primele atacuri de presă împotriva „moldovenizatorilor” care se îndepărtaseră de mase şi în scurtă vreme,

BDD-A24949 © 2016 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

în RASSM, s-a revenit la alfabetul latin şi formele limbii române literare,[17] păstrându-se totuşi denumirea *limbă moldovenească*. Născocirile lingvistice ale grupului Madan sunt respinse, reproşându-i-se printre altele că nu a introdus în noul vocabular „cuvintele create de revoluţie", precum *colhoz*, *orânduială colhoznică* sau *Puterea Sovietică*. În 1932, a fost retipărită gramatica limbii moldoveneşti care nu era altceva decât gramatica limbii române – în mod semnificativ din comitetul ştiinţific care a scris această lucrare făcea parte şi Leonid Madan, cel care cu doar câţiva ani înainte susţinea că limbile română şi moldovenească sunt total diferite.

În 1938, s-a revenit brusc, cu puşca, la curentul moldovenizator, intelectualitatea fiind acuzată şi exterminată în mod barbar, pentru că a făcut „jocul duşmanului de clasă". La 27 februarie 1938, Biroul Comitetului Regional Moldovenesc al PC(b) din Ucraina a decis că „elementele burghezo-naţionaliste, camuflate în diverse instituţii, sub stindardul latinizării grafiei promovau românizarea limbii moldoveneşti", iar în mai 1938, conferinţa a XI-a regională de partid din Moldova a adoptat o decizie în care se condamnau „duşmanii poporului" deoarece „înlocuiau limba moldovenească cu cea română… pentru a despărţi Moldova sovietică de URSS". Guvernul republicii şi numeroşi scriitori transnistreni au fost condamnaţi sau executaţi (între ei Nicolae Smochină, Toader Mălai, Nicolae Ţurcanu, Simion Dumitraşcu, Pavel Chioru, Mihail Andriescu, Dumitru Marcu, Alexandru Caftanachi, Iacob Doibani, Ion Corcinschi, Dumitru Bătrâncea, Nistor Cabac)[18]. Astfel, într-o noapte a anului 1937, întregul colectiv redacţional al ziarului *Moldova Socialistă* (56 de persoane), succesor din 1930 al ziarului *Plugarul Roş*, editat la Tiraspol în grafie latină, a fost arestat, în libertate fiind lăsaţi doar portarii şi femeile de serviciu. Actele de acuzare incriminau apartenenţa ziarului la o presupusă organizaţie „naţionalistă" pro-română.

Acţiunile împotriva limbii române nu s-au limitat la persecutarea promotorilor grafiei latine (în anii 1938-1939, majoritatea funcţionarilor publici, cunoscători ai limbii române, fiind executaţi), ci au luat şi forma unei resurecţii medievale împotriva cărţilor. În lunile octombrie-decembrie 1938, toată literatura social-economică, artistică şi didactică cu caractere latine a fost confiscată, distrusă şi trecută la „pierderi" sau „maculatură". Furiei distructive bolşevice nu i-a scăpat nici „literatura editată cu caractere ruseşti în anii 1926-1934, îngunoioşată cu cuvinte româneşti", precum şi literatura social-economică tipărită în limba română la Moscova.[19]

Curând, conducerea RASSM a fost informată că revenirea la alfabetul rus a fost aprobată de CC al PC(b) din Ucraina.

2.3. Ca urmare a analizei situaţiei din această perioadă, constatăm existenţa a câteva etape distincte: 1) în 1924-1928, se admitea limba română literară, scrisă cu alfabet latin, inclusiv denumirea ei – limbă română; 2) în anii 1928-1932, se intensifică activitatea curentului românofob, reprezentat de către personalităţi politice (ruşi şi ucraineni şovini, precum şi de unii revoluţionari basarabeni refugiaţi din România), care, urmărind scopul deznaţionalizării moldovenilor transnistreni, susţineau aşa-zisul curent arhaic, autohton sau neaoşist, în frunte cu L. A. Madan, care a încercat să creeze o limbă artificială din care să lipsească orice neologisme încetăţenite în limba literară,

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

născocind în locul lor cuvinte noi artificiale, fără a se baza pe sistemul intern de derivare morfologică sau calchiind cuvinte din ruseşte (în opinia lui, moldovenii şi românii sunt două popoare diferite, iar idiomul moldovenesc, având ca bază dialectală graiul din zona Orheiului, ar fi o limbă cu totul „diosăghitî di limba românească”) de tipul: *aplecare* (= *declinare*), *buznic* (= *labial*), *lăbuiţî* (= *ghilimele*), *nasnic* (= *nazal*), *multuratec* (= *plural*), *vărguliţî* (= *virgulă)* etc.; 3) în anii 1932-1938, se introduce alfabetul latin, inclusiv limba română literară, chiar dacă era numită limbă moldovenească, şi a început publicarea, tot din considerente politice, a unor opere din literatura română clasică; 4) în anii 1938-1951, se revine la politica românofobă, reintroducându-se alfabetul chirilic şi revenindu-se în forţă la pseudoteoria celor două limbi est-romanice, oameni de conducere, scriitori, filologi, lucrători ai învăţământului, editori, ziarişti (aproape toată intelectualitatea de creaţie) fiind condamnaţi şi exterminaţi în urma unei epurări ideologice[20].

3.0. În fine, este absolut necesar să reţinem că înfiinţarea *Comitetului Ştiinţific Moldovenesc* (1926), a *Institutului Moldovenesc de Cercetări Ştiinţifice în Istorie, Economie, Limbă şi Literatură* (1939), a *Bazei Moldoveneşti de cercetări ştiinţifice a Academiei de Ştiinţe a URSS* (1946), a *Filialei Moldoveneşti a Academiei de Ştiinţe a URSS* (1949) şi *a Academiei de Ştiinţe a RSS Moldoveneşti* (1961) au avut drept scop principal „fundamentarea” ştiinţifică a existenţei celor două limbi est-romanice – moldovenească şi română – şi celor două popoare est-romanice – moldovenesc şi român, inclusiv a două etnogeneze distincte – românii sunt valahi şi continuatori ai dacilor romanizaţi, iar moldovenii au apărut din volohi, continuatori ai dacilor liberi, prin simbioză cu slavii de est. Acestea erau două aberaţii cu tentă ştiinţifică elaborate pentru a justifica raptul Basarabiei din 1812 şi 1940, iar Academia de Ştiinţe a fost creată tocmai pentru a demonstra aceste neadevăruri.

Mai mult, nu este accidental faptul că primele institute academice au fost create pe baza unui institut existent (*Institutul Moldovenesc de Cercetări Ştiinţifice în Istorie, Economie, Limbă şi Literatură*) şi aveau o singură misiune: „să ne elaboreze” limba şi literatura noastră „moldovenească”, istoria noastră naţională în conformitate cu interesele URSS, pe baza teoriei naţionale leniniste. Pentru a realiza acest deziderat ambiţios au fost antrenaţi specialişti de la Moscova, savanţi autohtoni, dar mai ales politrucii de orientare lingvistică proletcultistă din Transnistria, fără ca aceştia să dispună de probe ştiinţifice, în afară de falsuri, minciuni şi diversiuni ştiinţifice.

Din aceste considerente suntem în drept să formulăm următoarea concluzie: „filologia şi istoria sovietică moldovenească” sunt un fals, o minciună „ştiinţifică”, iar în ultimă instanţă nu sunt decât o diversiune ştiinţifică, machiată din abundenţă cu ideologie proletară, prietenie dintre popoare şi viitorul luminos al oamenilor muncii. Toate instituţiile ştiinţifice de orientare umanistică erau declarate ideologice şi ţinute în permanenţă sub controlul sever al politrucilor de la ideologia partidului unic. Acestea sunt în linii mari probele pentru care nu susţinem ideea celebrării jubileului de 70 de ani ai AŞM.

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

Evident, organizarea Academiei de Ştiinţe a avut şi un impact pozitiv asupra evoluţiei în continuare a ştiinţei în spaţiul de la Est de Prut, diversificării domeniilor de investigaţii, dezvoltării cercetărilor fundamentale în ramurile moderne ale ştiinţei contemporane, punerii în valoare a patrimoniului ştiinţific, istoric şi cultural, inclusiv în soluţionarea unor probleme de lingvistică şi de literatură, a implementării în economia naţională a rezultatelor cercetărilor ştiinţifice.

Tot în această ordine de idei este necesar să menţionez că ideologia comunistă, politica naţională leninistă au falimentat definitiv, probă supremă a acestei concluzii serveşte dispariţia URSS de pe mapamond, iar odată cu dispariţia URSS, Academia de Ştiinţe s-a eliberat de sub tutela ideologică a partidului unic. Tocmai din aceste considerente este un anacronism ca în prezent, la începutul secolului al XXI-lea să promovăm idei lingvistice, istorice şi spirituale retrograde, perimate.

4.0. Odată cu reocuparea Basarabiei în 1940, tancurile sovietice au adus aici ideologia comunistă şi componentele obligatorii ale acesteia: conceptul de „limbă moldovenească" şi „popor moldovenesc", alfabetul rusesc, doctrina moldovenismului. În acelaşi timp, ideologii transnistreni cu pretenţii de specialişti în lingvistica sovietică, venind în Basarabia, au promovat cu toate mijloacele limba artificială fabricată în laboratoarele de la Tiraspol. În această ordine de idei, prezintă interes „Consfătuirea dela comisariatu învăţământului dela 19 mart 1941" [21], care s-a desfăşurat în limba română literară (a se vedea luările de cuvânt ale lui Nicolae Costenco, Emilian Bucov, Lev Catz-Ceza, Mihail Curecheru, Emil Gane, Vasile Luţcan, Panait Antohi, Nicolae Moroşan etc.), deşi unii – V. Anghel, Lev Barschi, Valentin Borş, Gh. Madan, I. Cândea, Ivan Ceban, Leonid Cornfeld, Ramil Portnoi, Ştefan Zelenciuc etc. au practicat, în mod intenţionat, un limbaj cu pronunţate accente transnistrene, consfătuirea încheindu-se fără ca, în fine, să se formuleze o concluzie explicită şi categorică în problema standardizării limbii literare.

După război, discuţia în problema limbii literare a fost reluată şi a revenit în forţă pseudoteoria „limbii moldoveneşti" avându-l în calitate de portdrapel pe Ivan D. Ceban, om cu cunoştinţe lingvistice aproximative, dar cu veleităţi infinite de a transpune în viaţă şi în Basarabia elucubraţiile cu privire la inventarea unei noi limbi moldoveneşti. De cele mai multe ori, discuţiile dintre românofili şi autohtonişti (numiţi şi neaoşişti)[22] degradau în certuri, injurii, insulte, indecenţe, obscenităţi, ofense şi chiar animozităţi de durată.

Recucerirea Basarabiei de URSS, în 1940, a creat pentru autorităţile sovietice cadrul politic favorabil pentru un vast proiect identitar, pornind de la experienţele acumulate în anii 1924-1940 în RASSM. Politica de modelare a unei identităţi moldoveneşti s-a bazat pe: 1. intimidarea fizică, prin: a) foamete (1946-1948); b) deportarea elementelor culte şi prospere (1946-1952); c) arestarea şi condamnarea disidenţilor (1960-1980); 2. stimularea specificului lingvistic regional moldovenesc; 3. rusificare, prin: a) politici migraţioniste; b) excluderea limbii române din administraţie; c) limitarea continuă a posibilităţilor de a obţine educaţie la toate nivelurile în limba română.

În principiu, nu are rost să insistăm, în mod special, asupra controverselor referitoare la denumirea corectă a limbii noastre, nici asupra caracteristicilor ei fonetice, lexicale şi gramaticale, întrucât aceste probleme le-au soluţionat cu brio lingviştii şi filologii

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

noştri în genere. În acest context, vom readuce în actualitate faptul că sintagma „limbă moldovenească" era utilizată, în timpul Uniunii Sovietice, cu o pronunțată conotație politică şi ideologică.

Se ştie că după anexarea Basarabiei la Uniunea Sovietică în anul 1940, iar apoi din 1944, limba română, la ordinul lui Stalin, a început să fie numită „moldovenească" pentru a sublinia că o parte din Moldova istorică, care se găsea în partea stângă a Prutului, inclusiv a Nistrului, este o regiune care nu are nimic în comun cu România şi cu partea Moldovei din dreapta Prutului. În pofida poziției politice şi lingvistice sovietice, mai mulți lingvişti din Germania, Marea Britanie, Italia, SUA etc. demonstrau identitatea limbii din RSS Moldovenească şi România. Astfel, cunoscutul savant romanist italian Carlo Tagliavini afirma că „limba moldovenească" din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească este aceeaşi limbă română, doar scrisă cu alfabetul rus[23].

După anul 1991, când Republica Moldova şi-a declarat independența, la ordinea zilei a apărut problema revenirii la denumirea corectă a limbii noastre naționale, în consonanță cu adevărul ştiințific. Acest eveniment a fost precedat şi succedat de anumite simpozioane ştiințifice, la care au participat lingvişti de vază ai Rusiei, ai Republicii Moldova, precum şi savanți de peste hotare. Lingvişti bine cunoscuți ca Ruben Budagov, Samuil Bernstein (Moscova), Rajmund Piotrowski (Sanct Petersburg), Stanislav Semcinski (Kiev) şi mulți alți savanți de vază din fosta Uniune Sovietică, precum şi lingviştii din Republica Moldova, după lungi discuții, au ajuns la o singură opinie ştiințifică – denumirea corectă a limbii naționale a Republicii Moldova este limba română. Tot în această ordine de idei, marele lingvist de renume mondial Eugeniu Coşeriu a subliniat că a insista asupra altei denumiri (în afară de „română") a limbii, din punct de vedere politic este o crimă, care trebuie să fie curmată.

Eşuarea tentativei de a crea o nouă limbă şi acceptarea tacită de către autoritățile sovietice a identității lingvistice moldo-române (ca urmare a Sesiunii comune a Institutului de Lingvistică al AŞ a URSS şi a Institutului de Istorie, Limbă şi Literatură al Filialei Moldoveneşti a AŞ a URSS din 3-7 decembrie 1951) au contribuit la menținerea în RSSM a sentimentului de apartenență la spațiul cultural românesc[24].

4.1. Din 1940 şi mai ales din 1944, Basarabia în întregime este transformată în teren de experimentare unde analfabeții din Transnistria, cu multă experiență în domeniul falsificării, transpuneau în practică aberațiile naționale şi lingvistice ale imperiului sovietic, având drept stea călăuzitoare „oiştea moldovenizării" şi „limba moldovenească"[25] şi manifestând convingerea „cî limba norodului moldovinesc în curjirea întrejii istorii ... s-o diosăghit de limba valahianî (romînească) [26].

Prin urmare, odată cu ocuparea Basarabiei în 1940 şi 1944 şi „unirea" sa cu RASSM, prin „făurirea", la 2 august 1940, a Republicii Sovietice Socialiste Moldoveneşti, românii şi limba română aveau să fie din nou victimele cruntei rusificări şi ale vendetei bolşevice. Lingviştii sosiți la Chişinău de peste Nistru în urma Armatei Roşii erau în posesia unor cunoştințe aproximative, dar, în schimb, erau extrem de îndoctrinați din punct de vedere ideologic. Anume aceşti pseudospecialişti din fosta autonomie au impus argoul „şantist", rusificat până la grotesc, ca limbă oficială în

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

RSSM şi au contribuit la crearea unei pseudoconştiinţe „naţionale” nu numai la românii din stânga Nistrului, dar şi la cei din dreapta Nistrului. Mai mult decât atât, ei au impus aici şi pseudoteoria despre cele două naţiuni distincte est-romanice – „poporul moldovenesc” şi poporul român şi „limba moldovenească” şi limba română. Totodată, la 10 februarie 1941, Sovietul Suprem al RSSM adoptă legea „Despre treşerea scrisului moldovenesc la alfavitu rus”[27], extinzând reglementările din fosta RASSM în nou-formata RSS Moldovenească, deşi unele gazete au continuat o vreme să tipărească, din considerente politice şi pragmatice, pentru cititorul din Basarabia, tiraje cu caractere latine[28], fiind scrise într-un grai transnistrean denaturat, arhaic, artificial şi ininteligibil.

Despre consecinţele nocive ale politicii cu privire la existenţa unei limbi moldoveneşti şi a unui popor moldovenesc în raport cu limba română şi poporul român, aflăm dintr-un articol al unui învederat moldovenizator, care constata cu mândrie: „Naţionaliştii moldo-români care în realitate constituiau coloana de aprovizionare a coloanei a cincea fasciste au fost distruşi când Basarabia s-a unit cu Uniunea Sovietică”[29].

Iniţial, intelectualii erau de părerea că vor putea conlucra cu noile autorităţi, dar foarte curând şi-au dat seama că toate acestea nu sunt decât o iluzie. Se ştie că intelectualii rămaşi în Basarabia erau mai puţin afectaţi de bacilul comunist, în schimb cei din fosta RASSM erau în totalitate „comunişti fideli” şi reprezentau detaşamentul de şoc al Puterii Sovietice. Totodată, lingviştii veniţi la Chişinău din Tiraspol erau în posesia unor cunoştinţe aproximative, insuficiente, dar, în schimb, erau extrem de îndoctrinaţi din punct de vedere ideologic, din care motiv originarii din Transnistria erau promovaţi în posturi de conducere. Anume aceşti pseudospecialişti din Transnistria au impus argoul „şantist” ca limbă oficială în RSSM şi au contribuit la inocularea unei pseudoconştiinţe „naţionale” şi în mentalitatea românilor din dreapta Nistrului. Mai mult decât atât, ei au impus aici şi pseudoteoria despre cele două naţiuni distincte est-romanice – „poporul moldovenesc” şi poporul român şi „limba moldovenească” şi limba română. În aceste circumstanţe defavorabile, intelectualii basarabeni s-au retras în turnul de fildeş al interiorului spiritual impenetrant, întrucât „naţionaliştii moldo-români”, adică intelectualitatea basarabeană, a fost supusă, foarte curând, unor represiuni cu caracter de masă inimaginabile, iar în 1944, când valul „eliberator” s-a rostogolit din nou peste Basarabia, aici a rămas un vid intelectual, căci majoritatea covârşitoare a intelectualităţii apucase calea exilului, iar cei care au rămas urmau să îmbrăţişeze ideologia bolşevică care consta în obişnuinţa „de a se lupta fără cruţare şi de a nimici tendinţele burghezo-naţionaliste în limba moldovenească” [30].

4.2. În linii mari, am putea afirma că, începând din 1940 şi, mai ales, din 1944, cercetările filologice şi istorice din RSSM au constituit o rivalitate continuă între forţele elucubraţiilor şi aberaţiilor pseudoştiinţifice ale politrucilor sovietici din Transnistria, susţinute şi protejate de ideologia şi sistemul represiv sovietic şi de partid şi elementele cu adevărat ştiinţifice care promovau cu consecvenţă adevărul ştiinţific despre limba, literatura, cultura, istoria şi spiritualitatea noastră în genere. Cu alte cuvinte, în această situaţie sociopolitică şi atmosferă ştiinţifico-culturală din Basarabia postbelică, tinerii cu carte solidă în universităţile româneşti urmau să opună rezistenţă şi să salvgardeze

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

doar ceea ce se putea salva. Astfel, în chiar fatidicul an 1945, în discutarea *Normelor limbii literare* adoptate încă în 1941, intelectualitatea basarabeană reuşeşte, în urma unor dezbateri aprinse, să introducă în *Norme* mai multe modificări în sensul apropierii lor de normele limbii literare române, chiar dacă au fost forțați de circumstanțe, din prudență sau din oportunism, să accepte alfabetul chirilic şi denumirea limbă moldovenească. Lupta acerbă împotriva „tendințelor naționaliste în limbă", cultivarea şantismului degradant, a lipsei de decență, pudoare şi respect ordinar pentru cuvântul scris şi rostit a continuat până la finele anilor optzeci.

4.3. Lingviştii, inclusiv filologii basarabeni (Petre Ştefănucă, Nicolai Costenco, Andrei Lupan, Ion Vasilenco, Vasile Coroban, Eugeniu Russev, Nicolae Corlăteanu, Gheorghe Bogaci, Efim Levit, Simion Ciubotaru etc.), mai ales cei cu studii universitare româneşti, erau concentrați la Institutul de Istorie, Limbă şi Literatură şi s-au opus în permanență şi continuu falsurilor şi absurdităților lingvistice promovate de politrucii lingvisticii sovietice originari din Transnistria, obținând succesiv următoarele succese: 1) au dejucat aprobarea normelor ortografice promovate de autohtonişti; 2) în urma unor manifestări ştiințifice şi culturale – sesiunea comună a Institutului de Lingvistică al AŞ a URSS şi a Institutului de Istorie, Limbă şi Literatură al Filialei Moldoveneşti a AŞ a URSS, consacrată problemelor lingvisticii moldoveneşti, din 3-7 decembrie 1951 (Chişinău), congresul I al scriitorilor din RSSM din 24-26 august 1954, şedința Sectorului de limbă şi literatură al Institutului de Istorie, Limbă şi Literatură al Filialei Moldoveneşti a Academiei de Ştiințe a URSS din 17 noiembrie 1954 (Chişinău) şi sesiunea ştiințifică de la Chişinău din 17-19 octombrie 1955, cu o largă participare a lingviştilor din marile centre ştiințifice din toată URSS – s-a renunțat la falsa teorie despre originea slavă a „limbii moldoveneşti" şi s-a recunoscut în mod oficial originea ei romanică şi identitatea lingvistică şi culturală „româno-moldovenească", deşi promotorii „şantismului" lingvistic agresiv au izbutit să-şi mențină, în mare măsură, poziția lor absurdă în probleme de fonetică, lexic şi ortografie, motiv pentru care îşi asumau dreptul de a vorbi despre existența unei „limbi moldoveneşti" ca limbă „osăghită", cu trăsăturile ei „individuale", cu normele ei ortografice şi ortoepice deosebite de normele româneşti; 3) la insistența filologilor noştri, în 1957, se realizează reforma ortografiei, în care se renunță la cea mai mare parte a aberațiilor ortografice şi lexicale recomandate de normele din 1941 şi 1945, se reformează alfabetul, renunțându-se la anumite litere ruseşti şi se recunoaşte că în spațiul est-romanic există o singură entitate glotică denumită cu doi termeni diferiți: „limba moldovenească" şi limba română[31], când în condițiile condamnării „cultului personalității" lui Stalin în 1956, în RSSM, ca şi în toată Uniunea Sovietică, se produce „dezgheţul hruşciovist" şi apare o anume liberalizare a sistemului social[32]; 4) s-a încercat, în cadrul unei conferințe ştiințifice din octombrie 1972, cu participarea mai multor lingvişti sovietici de mare prestigiu, să se explice relația limbă română – limbă moldovenească prin prisma teoriei variabilității; 5) în 1967 se elaborează noile norme ortografice, se realizează o nouă reformă a alfabetului – introducerea unui semn grafic special (un *жс* cu un semn diacritic special) pentru litera sunetul *g* urmat de vocalele *e* sau *i*, astfel încât limba „moldovenească" literară nu era altceva decât limba română literară scrisă cu caractere chirilice, deşi menținea unele particularități fonetice şi

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

lexicale specifice graiului moldovenesc; 6) se promovează cu multă perseverenţă normele limbii literare, Institutul de Limbă şi Literatură (director acad. Nicolae Corlăteanu) iniţiază elaborarea şi publicarea culegerilor de articole *Cultivarea limbii*, în care sunt examinate greşelile din ziarele republicane şi raionale, emisiunile de radio şi televiziune, propunându-se modelele corecte; 7) Institutul de Limbă şi Literatură se angajează plenar în procesul de a reveni la alfabetul latin şi de a acorda limbii majorităţii statutul de limbă de stat, obiectiv realizat la 31 august 1989; 8) angajaţii Institutului de Limbă şi Literatură elaborează, pe parcursul existenţei sale, o serie de studii, inclusiv monografice, în domeniul foneticii, lexicologiei, gramaticii, dialectologiei, istoriei limbii, stilisticii şi cultivării limbii, în care era studiată, fără a se spune direct, limba română din RSSM scrisă cu caractere ruseşti; 9) antrenarea cvasitotală a colectivului, prin articole de presă, participări la emisiuni de radio şi TV, la manifestări de stradă, inclusiv în activitatea comisiei interdepartamentale etc., la mişcarea de emancipare naţională, la lupta pentru revenirea la scrisul latin şi de atribuire limbii majoritarilor basarabeni a statutului de limbă oficială; în fine, 10) după declararea Independenţei, savanţii Institutului de Filologie au drept obiectiv primordial promovarea şi argumentarea adevărului ştiinţific despre limba, literatura şi istoria românilor basarabeni. Aşadar, practica ştiinţifică demonstrează că, din punct de vedere lingvistic, renunţând la toate subterfugiile (geo)politice şi ideologice, problema „limbii moldoveneşti" nu poate fi tratată decât în relaţia cu limba română, înţeleasă aici *stricto sensu* ca dacoromână şi nu *largo sensu* ca româna de la nord şi de la sud de Dunăre, continuatoarea latinei orientale în sud-estul european[33].

Toate aceste acţiuni concertate şi rezultate remarcabile nu aparţin atât Institutului nostru (şi cu atât mai puţin Academiei de Ştiinţe), cât lingviştilor şi filologilor din RSSM în parte care le-au produs şi le-au realizat în pofida politicii oficiale şi chiar cu riscul de a fi internaţi în ospiciu sau de a fi eliminaţi din viaţa ştiinţifică şi socială. Evident, au fost şi trădători, şi canalii, şi servi obsecvioşi ai unor interese sau politici străine, aceştia continuând să inducă lumea în eroare vehiculând în calitate de probe „ştiinţifice" minciuna, perversiunile politice şi plăsmuirile unor minţi alienate.

Perseverenţă, consecvenţă, verticalitate şi cutezanţă au demonstrat membrii colectivului Institutului de Filologie în primăvara anului 2009, când conducerea comunistă a Republicii Moldova a decis să lichideze institutul nostru, ataşându-l, ca un apendice anonim, la Institutul Patrimoniului Cultural, unde poziţia institutului în problema limbii române, a denumirii ei şi identităţii româneşti s-ar fi dizolvat în vacarmul plurilingv al institutului respectiv. În cele din urmă, colectivul institutului a reuşit să-şi menţină independenţa şi existenţa.

Colectivul Institutului de Filologie manifestă o deosebită satisfacţie şi demnitate pentru faptul că în cadrul Institutului au activat unele personalităţi remarcabile din viaţa noastră ştiinţifică şi culturală: Vasile Coroban, Eugeniu Russev, Gheorghe Bogaci, Ion Vasilenco, Victor Comarnițchi, Vasile Badiu, Nicolae Corlăteanu, Silviu Berejan, Nicolae Raevschi, Mihail Dolgan, Nicolae Băieşu, Alexandru Dârul, Gheorghe Gogin etc., care, în pofida presiunilor ideologice exercitate în perioada sovietică, au manifestat probitate ştiinţifică şi au continuat tradiţia cercetărilor filologice româneşti.

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

În pofida faptului că adepții teoriei despre existența unei limbi distincte în raport cu limba română – „limba moldovenească" erau în majoritate din RASSM şi aveau susținerea unor lingviști din Moscova, inclusiv ideologia sovietică care nu urmărea decât justificarea politică şi juridică a ocupației Basarabiei de URSS, savanții corecți şi cu studii româneşti erau în imposibilitate de a lupta împotriva elucubrațiilor pseudoştiințifice ale ideologilor şi politrucilor pe post de lingviști sovietici, din care cauză aceştia căutau să salveze din limba, literatura şi cultura română esențialul sau, mai corect, ceea ce se putea salva. Tocmai din aceste considerente oamenii de ştiință oneşti, acceptând termenul „limbă moldovenească", căutau să demonstreze adversarilor adevărului ştiințific că „limba moldovenească" are, ca şi limba română, aceeaşi gramatică, aceeaşi fonetică şi lexic, fiind totodată conştienți de micile diferențe dialectale fie de natură fonetică, lexicală, fie de natură gramaticală.

Poziția reprezentanților curentului autohton din RASSM, din Transnistria de azi,[34] a unor pretinşi lingviști din Republica Moldova şi a unor lideri politici de la Chişinău nu are vreo legătură nici cu realitatea lingvistică, nici cu istoria limbii române literare: nu există „nuanțe" specific basarabene care să permită să se vorbească de o „limbă" basarabeană, diferită de limba română, cu atât mai mult nu există o „limbă moldovenească", iar aceştia în realitate nu urmăresc alt scop decât separarea românilor basarabeni de cei din România, atât din punct de vedere lingvistic, cât şi identitar, pentru a-i menține în țarcul fericirii ruseşti. Actualul regim din Republica Moldova ar putea fi numit *adhocrație* (lat. *ad-hoc* „pentru aceasta" şi gr. *kratos* „putere"), ceea ce înseamnă „politică contemporană de instabilitate în organizarea politică, economică, socială şi spirituală şi în funcționarea comunitară a societății", politică bazată pe românofobie, falsuri istorice şi ştiințifice, parvenitism, arivism material şi politic, minciună, perfidie etc., etc.

5.0. O a doua invenție sovietică cu bătaie lungă este problema etnogenezei moldovenilor. Dacă, inițial, ideologii sovietici au insistat asupra aspectelor mai curând politice decât etnice ale „drepturilor" Rusiei Sovietice asupra Basarabiei, fiind completamente de acord cu ideea că românii şi moldovenii formau un grup etnonațional unitar, ulterior ei au încercat să identifice o etnogeneză diferită pentru moldoveni decât cea a românilor. Astfel, în două opere definitorii asupra istoriei şi etnografiei Basarabiei, publicate după revoluție[35], etnograful rus L. S. Berg (născut la Tighina în 1876) considera eticheta de *moldovean* ca pe ceva pur geografic şi nicidecum etnic: moldovenii sunt români ce locuiesc în Moldova, Basarabia şi părțile învecinate ale guberniilor Podolia şi Herson; un număr mic locuiesc de asemenea în gubernia Ekaterinoslav. Elemente dialectale nesemnificative îi deosebesc de românii din Valahia, numiți şi valahi[36].

Un alt istoric sovietic, Vladimir Dembo, în pofida opiniei lui L. S. Berg, dar din considerente geopolitice, susține că între români şi moldovenii din Basarabia există prea puține afinități din cauza înglobării acestora din urmă în Imperiul Rus cu o sută de ani în urmă[37], iar în altă lucrare acelaşi Dembo a adus două argumente noi în favoarea cedării Basarabiei de către români Uniunii Sovietice: în primul rând, el susținea că moldovenii nu reprezentau atât o națiune aparte, cât o clasă socială aparte, întrucât populația moldovenească din Basarabia ar fi fost formată mai ales din țărani refugiați

BDD-A24949 © 2016 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

din Valahia şi Moldova vestică din cauza asupririi sociale şi stabiliți la est de Prut cu un secol în urmă, din care cauză descendenții acestor țărani liberi aveau astfel prea puține în comun cu foștii lor stăpâni de la vest de Prut[38]; în al doilea rând, Dembo era de părerea că țăranii refugiați care formau baza identitară a Moldovei moderne nu se opriseră la Nistru, ci se aşezaseră şi în regiunea Transnistria, înglobată după 1924 în RASSM. Astfel, populația RASSM era „îndeaproape înrudită, prin legături de sânge, cu populația Basarabiei”[39].

Ulterior, pseudoteoria lui V. Dembo şi-a aflat continuare „teoretică” în scrierile lui N. S. Derjavin, academician al AŞ a URSS, specialist în etnogeneza slavilor, autorul studiului *Despre originea poporului moldovenesc*, în care susține că moldovenii ar fi „descendenții direcți ai populației locale slave străvechi”, iar „limba moldovenească” ar fi „limbă de proveniență slavă”, întrucât nu există probe istorice „*de a vedea la temelia nucleului istoric al norodului moldovenesc vreun alt norod, decât slav*”[40]. Un alt „teoretician” rus, A. D. Udalțov, adept fervent al marrismului şi, respectiv, al caracterului de clasă al limbii, argumenta, la o sesiune din august 1945 a Institutului de Istorie, Limbă şi Literatură desfăşurată la Chişinău, că „poporul moldovenesc” şi deci şi limba sa, s-au format ca urmare a „încrucişării” elementelor vestice latine cu elemente estice slave”[41], concepția acestuia fiind o continuare a opiniei etnografului S. P. Tolstov, care era de părerea că „*românii*, *moldovenii şi grupele mărunte ale romanilor din Balcani sunt din punct de vedere istoric produsul unei încrucişări tare complicate şi relativ târzii*, *în care elementul slav mai că joacă un rol de frunte din punct de vedere cantitativ*, *element care a dat cam jumătate din numărul rădăcinilor în limbă şi care şi-a pus pecetea asupra foneticii şi sintaxei limbilor romanilor de la Dunăre*”[42]. O concluzie similară a formulat şi S. V. Bernstein în lucrarea *Cercetări în ramura dialectologiei istorice bulgare* (vol. I, 1948)[43].

5.1. În perioada postbelică, elucubrațiile teoretice şi fanteziile istorice din RASSM au fost preluate şi „fundamentate ştiințific” în lucrări despre istoria Moldovei semnate de N. A. Mohov, A. M. Lazarev, V. I. Țaranov[44] etc.

Instalarea comunismului în România şi satelizarea ei de către URSS au contribuit la interzicerea de a discuta, după 23 august 1944, problema Basarabiei şi a nordului Bucovinei, această problemă creând impresia că a fost abandonată definitiv de regimul de la Bucureşti. Odată cu ocuparea teritoriilor de la Est de Prut de către trupele sovietice şi integrarea lor în cadrul URSS, guvernul român a interzis orice referire la Basarabia, cuvântul devenind tabu chiar în conversațiile particulare, iar cărțile, articolele şi studiile referitoare la această temă au fost puse la index.

Dacă inițial România, fiind sub ocupație militară directă până în 1958, manifesta o obediență totală față de „prietenul” din Est[45], problema Basarabiei, Nordului Bucovinei, Ținutului Herța şi Insulei Şerpilor părea rezolvată definitiv, totuşi polemica privitoare la identitatea poporului dintre Prut şi Nistru şi la denumirea limbii a continuat în chiar forme marxist-leniniste. Astfel, în 1964, conducerea de la Bucureşti pune în fața Moscovei problema retrocedării tezaurului şi arhivei de partid, fiind discutată tangențial şi problema Basarabiei, iar la Congresul al III-lea al Uniunii Scriitorilor din Moldova din octombrie

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

1965 a fost pusă problema revenirii la alfabetul latin, a fost luată în discuție situația deplorabilă a limbii române în RSSM, reducerea domeniilor de funcționare a limbii române, transformarea școlilor naționale în școli mixte etc., ceea ce a determinat CC al PC din Moldovei să adopte Hotărârea din 23 decembrie 1965 „Cu privire la starea educării marxist-leniniste a oamenilor muncii şi măsurile pentru îmbunătățirea ei", în care se dau indicații categorice Academiei de Științe în vederea elaborării unor studii istorice şi filologice asupra acestor probleme. Astfel, ca urmare a acestei decizii, în 1974 a fost publicat la Chişinău, sub semnătura istoricului Artiom Lazarev, volumul *Statul moldovenesc sovietic şi problema Basarabiei* care constituie până în prezent o sinteză a argumentelor „moldovenizatoare".

Aşadar, după cel de-al Doilea Război Mondial şi mai ales după Congresul al III-lea al Uniunii Scriitorilor din RSS Moldovenească din 14-15 octombrie 1965, istoricii sovietici din RSSM şi-au elaborat, la indicația CC al PC din Moldova, concepția proprie despre identitatea etnică a moldovenilor, inspirându-se din teoria istoricului rus A. D. Udalțov, care susținea că poporul moldovenesc şi limba moldovenească reprezintă o simbioză a elementelor latine și a celor est-slave, deosebindu-se astfel de poporul român şi de limba română[46]. Totodată, în circuit au fost lansați termenii *națiunea moldovenească burgheză* și *națiunea moldovenească socialistă*[47].

5.2. În opinia lui A. M. Lazarev, ideologul principal al „moldovenismului" sovietic, după anexarea Basarabiei din 1812 de Imperiul țarist şi până în 1918, „națiunea burgheză moldovenească" s-a format paralel şi concomitent cu națiunea burgheză română. Cu toate acestea procesele respective s-au produs în mod independent unul în raport cu altul. Moldovenii din Basarabia şi cei de pe malul stâng al Nistrului nu au participat şi nici nu puteau participa la constituirea națiunii române, tot aşa cum românii nu au participat şi nu au putut participa la constituirea națiunii moldoveneşti"[48].

Chiar dacă România a păşit, după ocuparea ei de armata sovietică în 1944, „cu mare intrepiditate" pe calea construirii socialismului, devenind astfel aliat al URSS, oamenii politici şi savanții români dezaprobau modalitatea de interpretare a limbii şi etnogenezei moldovenilor. Astfel, în 1964, savanții români (nu fără aprobarea tacită a conducerii de partid şi de stat) au descoperit o cale ingenioasă de a repune problema Basarabiei publicând notele lui Karl Marx privitoare la români, note care menționau nedreptatea anexării Basarabiei în 1812. Aşadar, volumul, publicat la Chişinău în 1974, al istoricului Artiom Lazarev *Statul moldovenesc sovietic şi problema Basarabiei* nu este decât o replică la această apariție editorială, volum care constituie până în prezent o sinteză a argumentelor „moldovenizatoare", toate lucrările ulterioare (în special cele de la 1991 încoace) constituind, în principiu, o reluare sau o relatare primitivă, anostă şi insipidă a falselor argumente ale lui Artiom Lazarev. De altfel, savanții de la Bucureşti au ripostat în regim de urgență, astfel încât istoricul Constantin Giurescu a publicat în 1976 la Milano (sub pseudonimul Petre Moldovan) volumul *A.M. Lazarev: A Counterfeiter of History* în care erau demontate argumentele pretinsului istoric sovietic.

5.3. Mai mult, N. A. Mohov, unul dintre autorii de bază ai invenției despre etnogeneza moldovenilor şi în problema falsificării istoriei românilor[49], îi separă în mod

BDD-A24949 © 2016 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

diabolic, încă din secolele II-III d.Cr., pe viitorii români de viitorii moldoveni, şi anume: o parte din teritoriul regiunii carpato-dunărene ar fi fost înglobată în provincia Dacia, a cărei populaţie a fost supusă unei romanizări intense, această simbioză daco-romană dând naştere românilor; altă parte a regiunii carpato-dunărene, cea din spaţiul nistreano-danubiano-pontic, teritoriul actualei Moldove (inclusiv Basarabia şi Transnistria), n-a intrat în componenţa provinciei Dacia. Prin urmare, pe acest teritoriu nu exista o populaţie romanizată, „explică" ideologul. Aproape că nu s-ar fi aflat pe aici nici dacii liberi cunoscuţi din izvoarele istorice. Populaţia de origine dacă de aici ar fi apărut ca urmare a strămutării ei din regiunile submontane ale Carpaţilor. Prin secolele VI-VIII pe aceste pământuri s-au strămutat slavii. Dacii liberi intră în contact cu slavii şi, ca urmare a acestei simbioze, către secolele IX-X s-ar fi constituit o comunitate etnică nouă – volohii (echivalentul slav al substantivului românesc *valah*). Volohii ar fi, după Mohov, cei mai apropiaţi strămoşi ai moldovenilor. Aşadar, nu de la Râm, ci de la volohi ne tragem!

Şi când te gândeşti că un savant de talie europeană cum e Dimitrie Cantemir, care, pe lângă toate, a mai fost şi domn al Moldovei istorice, ne considera români, urmaşi ai romanilor, denumirea de valahi fiind o poreclă pe care ne-o dăduseră popoarele barbare! „… chiar dacă acest neam a fost împărţit în trei ţinuturi de căpetenie, totuşi toţi se cheamă cu acelaşi nume de români, disprețuind, adică, şi dând de o parte numele de valahi, care le-a fost dat de către popoarele barbare. Căci românii care trăiesc şi astăzi în Transilvania, deasupra fluviului Olt, în ţinutul numit Maramureş, nu-şi dau numele de valahi, ci de români… Cei din Valahia (pe care grecii din vremuri apropiate îi numesc ungrovlahi, iar noi, moldovenii, îi numim munteni, căci au luat în stăpânire mai multe locuri muntoase) îşi dau şi ei numele de români, iar ţării lor de Ţara Românească, adică în latineşte: Terra Romana. Noi, moldovenii, la fel, ne spunem români, iar limbii noastre nu dacică, nici moldovenească…, ci românească…"[50].

După plăsmuirea diabolică a etnogenezei moldovenilor, fabricarea naţiunii burgheze moldoveneşti (nu într-un stat naţional, ci într-o gubernie ţaristă oprimată, fără limbă literară şi fără dreptul de a o folosi în administraţie, şcoală, biserică etc., fără conştiinţă naţională, în condiţiile unei rusificări galopante etc.) şi a naţiunii socialiste moldoveneşti (fără scriitori de valoarea clasicilor, care ar fi creat o limbă literară, fără o limbă maternă exemplară, fără posibilitatea de a-şi valorifica moştenirea culturală şi literară, fără conştiinţă naţională etc.) au fost realizate printr-un gest de iluzionist, tot aşa cum s-a procedat la fabricarea altor naţiuni şi limbi sovietice: naţiunea carelă şi limba carelofină, nu finlandeză; naţiunea şi limba tadjică, şi nu iraniană modernă etc. Prin urmare, limba „moldovenească" – limbă est-romanică mai de răsărit decât româna (V. Stati) – a fost creată din falsuri (dezvoltarea în condiţii istorice, geografice şi politice noi, influenţe şi împrumuturi masive din limbile rusă şi ucraineană etc.).

În aceste circumstanţe dezastruoase şi deplorabile, savanţilor oneşti nu le rămânea decât să tindă a salva, în condiţiile terorii fizice şi psihice în care activau, flacăra plăpândă a elementului naţional, fie el numit şi moldovenesc!

5.4. Vorbind despre falsificatorii istoriei noastre şi despre plăsmuitorii limbii şi poporului moldovenesc, nu putem trece cu vederea ca să nu amintim „călăuza"

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

noastră ideologică şi metodologică – partidul comunist şi instituţiile din subordinea sa (organele sovietice şi cele de partid). În conjunctură politică internă şi externă a „dezgheţului" hruşciovist, CC al PC din RSS Moldovenească a convocat în luna septembrie 1959 o plenară, la care a fost examinată situaţia politică din RSSM şi combătute dur unele „tendinţe naţionaliste" ale intelectualităţii basarabene, care încet, dar sigur, îşi revenea din anchiloza conştiinţei naţionale care a fost substituită prin conştiinţa proletară internaţionalistă sovietică. Plenara din septembrie 1959 a ţintuit la stâlpul infamiei o serie de personalităţi marcante ale renaşterii naţionale şi culturale din Basarabia, lovind cu cruzime în scriitorii Vasile Coroban, George Meniuc, Nicolae Romanenco, Petru Cărare etc. Tot acum, au fost readuse în atenţia publicului vechile dogme proletkultiste despre limbă, literatură, identitate şi cultură, parţial lustruite, multiplicate în presă, strecurate în manualele şcolare şi difuzate şi propagate de la catedre şi la întrunirile publice. În pofida acestor decizii abuzive şi coercitive, literatul moscovit Iurie Kojevnikov cerea să se adopte o atitudine prudentă faţă de clasicii literaturii naţionale, iar Andrei Lupan protesta împotriva practicilor de mutilare a limbii, în timp ce istoricul literar Ion Vasilenco pleda deschis pentru revenirea la alfabetul latin, ca veşmânt firesc al limbii române dintre Prut şi Nistru. În cadrul şedinţelor plenarei din 1959, au fost condamnate dur manifestările de naţionalism din cadrul Universităţii, unde un „mic grup de studenţi, inclusiv în rândurile unor absolvenţi ai Universităţii: Andronachi, Bătrânu, Badiu, Ababii, Tecuci şi alţii", intoxicaţi „de literatură română burgheză, pe care i-a pus-o la dispoziţie nu altul decât acelaşi Coroban din fondurile pentru uz intern ale filialei Academiei, a recurs la declaraţii cu caracter naţionalist" şi „afişa în căminul studenţesc foi volante scrise de mână, făcea pe caiete note cu următorul conţinut: «Trăiască România în hotarele ei de altădată, jos ocupanţii!», «Jos cu alfabetul rus, trăiască al nostru, cel latin!», «Trăiască naţiunea noastră, domnilor!», iar la o adunare a studenţilor Andronachi a declarat că «problema Basarabiei nici până în prezent nu a fost rezolvată»"[51].

Primul secretar al CC al PCM, I. I. Bodiul, a pus punctul pe *i* în această polemică, când în iulie 1963 a reafirmat cursul „just" al plenarei a IX-a de partid, din 1959, şi a condamnat sever devierile „naţionaliste" ale unora ca Ion Druţă, Aureliu Busuioc, Mihai Cimpoi, Gheorghe Malarciuc, Ion Vasilenco (cercetător ştiinţific la Institutul de Limbă şi Literatură al Academiei), care au pledat deschis pentru revenirea la alfabetul latin. Oficialităţile au pus în aplicare un program de ofensivă asupra intelectualităţii, în special asupra oamenilor de creaţie. În primul rând, manualele româneşti au fost sechestrate şi date la topit. În al doilea rând, a fost iniţiată o furibundă campanie propagandistică antiromânească, secundată de publicarea unor ediţii, scrise la comandă, îndreptate împotriva a tot ce e naţional şi tirajate în sute de mii de exemplare. S-a redus în mod considerabil volumul de publicaţii româneşti, iar în al treilea rând a fost schiţat un „program ştiinţific" de argumentare a existenţei limbii şi poporului „moldovenesc", program care va fi realizat în lucrările semnate de N. Mohov, A. Lazarev etc.

Şi învăţământul mediu a fost grav afectat de factorul ideologico-politic, acest lucru realizându-se prin comasarea şcolilor naţionale cu cele ruse, astfel încât acestea

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

deveneau mixte, ruso-moldoveneşti şi, în consecinţă, se transformau în instrumente de deznaţionalizare a noilor generaţii. O situaţie similară se atesta şi în instituţiile preşcolare, grădiniţele naţionale fiind practic desfiinţate, în special, în centrele urbane.

În fine, şi-a intensificat activitatea principalul organ represiv al partidului – comitetul securităţii de stat – ochiul şi urechea de veghe a partidului, care avea agenţi sub acoperire în toate instituţiile de stat, sociale şi economice.

5.5. Dacă în perioada sovietică promovarea ideii moldovenismului era parţial justificată pentru conservarea identităţii, deşi mulţi intelectuali care promovau această doctrină erau învinuiţi de naţionalism local sau românesc camuflat (evident, cu excepţia ideologilor oficiali ca A. Lazarev, N. Mohov etc.), în prezent, a promova moldovenismul înseamnă a adera la o doctrină istorică depăşită, la o ideologie de stat perimată şi a dispune de o viziune patologică asupra lumii.

În linii mari, am putea conchide că în procesul de falsificare a istoriei românilor din Basarabia şi din Transnistria istoricii sovietici au apelat la doctrina moldovenismului care include câteva elemente: 1) negarea originii comune a românilor din perioada medievală, deşi primele izvoare scrise care se referă la populaţia de la est de munţii Carpaţi o numeşte „valahi/volohi”, denumire folosită şi pentru locuitorii din interiorul arcului carpatic şi de la sud de Carpaţi; 2) negarea unirii principatelor Valahia şi Moldova din 1859 şi apariţia României; 3) respingerea validităţii unirii Basarabiei cu România în anul 1918, considerându-se că Basarabia – deşi această provincie îşi pierduse orice formă de autonomie încă din 1828 – a rămas continuatoarea statului medieval Moldova[52].

După declararea Independenţei, nostalgicii, forţele ostile independenţei şi ignoranţii au continuat să mizeze pe ideea existenţei unei „limbi moldoveneşti” şi a unui „popor moldovenesc”. Şi au procedat în acest fel din cauză că erau fie îndoctrinaţi de ideologia sovietică, fie în serviciul serviciilor secrete ruseşti, fie ignoranţi (dar mai puţin probabil).

Dacă până adineaori adepţii moldovenismului erau, de cele mai multe ori, străinii, nostalgicii şi agenţii regimului sovietic, în prezent aceştia sunt oameni politici, mulţi dintre care la declararea Independenţei nu aveau decât 20-30 de ani, şi nu ne rămâne decât să-i suspectăm de colaboraţionism cu forţele străine, ostile independenţei Republicii Moldova, forţe care, fiind conştiente de ireversibilitatea revenirii la URSS, fac tot posibilul pentru a ţine Republica Moldova în zona de influenţă politică şi economică a Rusiei, chiar dacă aceasta se declară susţinătoare ardentă a principiilor democratice, rămânând în realitate tot atât de avidă de teritorii străine ca şi predecesoarea sa, URSS (a se vedea în această ordine de idei agresiunea Rusiei asupra Republicii Moldova, a Georgiei şi asupra Ucrainei).

6.0. De altfel, toate invenţiile pretins teoretice în probleme de limbă, de etnogeneză şi de istorie a românilor moldoveni au fost elaborate în conformitate cu prescripţiile teoretice ale lui V. Lenin. Astfel, marele terorist din secolul al XX-lea, ideologul bolşevic şi adeptul revoluţiei mondiale, V. I. Lenin, declara undeva, inspirându-se din literatura filosofică a vremii, că în situaţia în care teoremele matematice ar contraveni intereselor de partid, acestea ar fi declarate ca fiind false, contrafăcute, eronate. De regulă, teoriile, care în mod sistematic nu admit nicio contradicţie şi nu sunt confirmate prin probe

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

evidente constatate empiric, sunt declarate pseudoştiinţifice şi capătă, consideră Karl Popper, datorită unor interese de grup, fanatismului sau nepăsării – un caracter ideologic[53], aşa cum a procedat V. I. Lenin. Fideli ai părintelui lor ideologic, tocmai în acest mod au procedat falsificatorii istoriei noastre naţionale şi plăsmuitorii limbii moldoveneşti şi ai poporului moldovenesc, acordând unor teorii false statutul de adevăr ştiinţific, comiţând o fraudă de drept comun, numită în popor minciună. Adevărul despre istoria, limba şi identitatea poporului nostru se bazează pe ştiinţa istorică, lingvistică şi etnologie, ei, în schimb, au pus la baza pseudoteoriei lor interesele imperiale ale Rusiei Sovietice, preocupările de partid şi intenţiile geopolitice, strategice, ideologice şi militare, chiar dacă ştiinţa ca *unealtă utilă*, reprezentând ansamblul de cunoştinţe în continuă acumulare care ne permit să folosim mai eficient mediul înconjurător şi să evoluăm, să ne adaptăm mai bine ca întreg social dar şi independent, poate fi folosită atât în scopuri pozitive, cât şi negative.

6.1. În prezent, ideea despre existenţa limbii moldoveneşti şi a poporului moldovean o promovează partidul comuniştilor, socialiştilor şi al democraţilor. Fără a aduce probe ştiinţifice şi chiar făcând abstracţie de existenţa lor, ei continuă să promoveze poziţia ţaristă şi sovietică despre o „limbă moldovenească" şi un „popor moldovenesc" în scopul înstrăinării românilor basarabeni de adevăratele lor origini şi procedează astfel în numele unui stat imaginar şi independent în raport cu România, dar închinat Moscovei. Mai sunt state în lume care reprezintă aceeaşi naţiune şi vorbesc aceeaşi limbă, fără a nega acest lucru şi fără a se teme că vor fi asimilaţi unul de altul prin unirea celor două state.

Pe lângă ignorarea cercetărilor lingvistice care au stabilit inexistenţa unei limbi moldoveneşti, ideologii actuali ai moldovenismului practică şi o falsificare brutală a istoriei. Elementele centrale ale acestei falsificări se bazează pe omisiunea faptelor şi documentelor, pe interpretări eronate ale evenimentelor sau afirmaţii inventate, imaginare. Vasta bibliografie care contrazice tezele moldovenismului face inutilă o contrademonstraţie, de aceea ne-am rezumat la prezentarea punctelor-cheie din istoriografia moldovenistă.

Totodată, reamintim că în Constituţia Republicii Moldova, în calitate de denumire a limbii naţionale, figurează sintagma „limbă moldovenească". Cu toate acestea este necesar să avem în vedere că adoptarea Constituţiei a fost efectuată într-o anume conjunctură politică, despre care acum nu e momentul să discutăm. Iar noi am rămas captivi ai unei decizii de conjunctură, care pare a fi insolubilă nici până în ziua de azi. Prin hotărârea Academiei de Ştiinţe a Moldovei, savanţii noştri au demonstrat că denumirea corectă a limbii este „Limba română". Pretutindeni: în presă, în şcoală, la instituţiile de învăţământ superior, la cursurile de studiere a limbilor, inclusiv unde predarea se efectuează în limba rusă, persoanele studiază limba română, şi nu limba moldovenească. În fine, se pare că problema a fost soluţionată definitiv de decizia Curţii Constituţionale din 5 decembrie 2013, despre care am vorbit anterior. Această decizie juridică se întemeiază pe prezenţa sintagmei *limbă română* în textul Declaraţiei de Independenţă, declaraţia având prioritate juridică în raport cu Constituţia.

6.2. Mai mult, nici intelectualii basarabeni (inclusiv unii transnistreni) din trecut, din perioada postbelică şi din prezent, cu cele mai diferite niveluri de instrucţie,

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

nu introduc fenomene dialectale în scrisul sau în vorbirea lor; şi aceasta numai pentru că ei se exprimă în limba română literară, ceea ce este mai mult decât firesc: procesul este istoric, iar istoria nu poate fi ignorată, fie şi de ultimul vorbitor al limbii române, pentru că fiecare are conştiinţa clară a *unităţii* limbii pe care o vorbeşte.

Opinia reprezentanţilor curentului autohton din RASSM, din Transnistria de azi, a unor pretinşi lingvişti din Republica Moldova şi a unor lideri politici de la Chişinău nu are nicio legătură nici cu realitatea lingvistică, nici cu istoria limbii române literare: nu există „nuanţe" specific basarabene care să permită să se vorbească de o „limbă" basarabeană, diferită de limba română, cu atât mai mult nu există o „limbă moldovenească"; promovând ideea limbii şi poporului moldovenesc, ei nu urmăresc alt scop decât separarea românilor basarabeni de cei din România din punct de vedere lingvistic, inclusiv identitar, pentru a-i menţine în ţarcul fericirii ruseşti. De altfel, tradiţia scrisului românesc a consfinţit (într-un corpus solid de monumente literare care a servit cultura comună a tuturor românilor, inclusiv a moldovenilor, care nu au „şi nici n-au avut vreodată o altă formă de manifestare literară, bazată în exclusivitate pe graiul moldovenesc"[54]) normele codificate, standardizate ale unei singure limbi literare – limba română.

Tot în acest context, aş dori să readuc în discuţie personalitatea lui I. D. Ceban, promotor înfocat al moldovenismului primitiv şi adept convins al existenţei limbii moldoveneşti şi al poporului moldovenesc, care, în cererea de concediere din 1 mai 1989 (scrisă de altfel în limba rusă), îşi exune crezul său asupra „limbii şi poporului moldovenesc", insatisfacţia faţă de revenirea la grafia latină şi românofobia sa genetică, demonstrându-şi astfel fidelitatea în raport cu aberaţiile enunţate în trecut (a se consulta dosarul lui I.D. Ceban din arhiva Institutului de Filologie).

6.3. În fine, trezeşte nedumerire de ce această problemă, demult discutată şi concretizată, a ajuns în vizorul discuţiilor inutile în anumite cercuri, mai ales politice. Considerăm că problema ştiinţifică este suficient de bine clarificată şi nu este nici cazul, nici momentul a antrena societatea ştiinţifică şi cea civilă în discuţii privind denumirea corectă a limbii naţionale din Republica Moldova. Sunt alte probleme de importanţă stringentă care îşi aşteaptă soluţionarea.

Tot în acest context, aş mai avea o doleanţă. Mi-aş dori să ajungem la vremea când toate drepturile asupra problemelor referitoare la ştiinţă în general şi la lingvistică, literatură, istorie, cultură, etnologie şi spiritualitate în special să fie declarate ca fiind de competenţa Academiei, adică pentru a exclude orice imixtiune a politicului în aceste probleme, aceste drepturi urmează să fie transmise Academiei, printr-o decizie specială a Parlamentului, iar dispoziţiile acesteia asupra problemelor respective să aibă statut de lege.

6.4. Aşadar, în urma unor dezbateri interminabile, soldate iniţial cu procese judiciare, condamnări şi chiar executări, în care s-au consumat tone de cerneală, mii de pixuri şi sute de tone de hârtie, adevărul ştiinţific a învins graţie perseverenţei scriitorilor, oamenilor noştri de ştiinţă şi de cultură, întregii noastre intelectualităţi din toate şcolile şi din toate domeniile, un rol special revenindu-i în acest proces Academiei de Ştiinţe şi în special lingviştilor şi literaţilor de la Institutul de Filologie.

7. În ceea ce priveşte aniversarea a LXX-a Academiei de Ştiinţe, perseverăm în ideea că, deşi Institutul de Filologie, împreună cu cel de Istorie, au constituit funda-

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

mentul inițial al Academiei de Ştiințe, nu suntem în drept să celebrăm acest eveniment, pe motivul că întemeierea Academiei urmărea obiective ideologice şi politice – înstrăinarea românilor basarabeni de frații lor din România prin inventarea unei noi limbi şi a unui nou popor, pentru a justifica ocuparea Basarabiei în 1812 şi 1940. Şi dacă constatăm existența unei opoziții față de poziția oficială a partidului comunist din perioada sovietică, opoziție grație căreia am menținut valorile noastre naționale – limba, conştiința, identitatea etc., am făcut-o în pofida ideologiei internaționaliste şi politicii fariseice sovietice, merit care nu aparține nici Institutului de Filologie şi nici celor LXX de ani de la fondarea Academiei, ci numai unor persoane concrete (Petre Ştefănucă, Nicolai Costenco, Andrei Lupan, Ion Vasilenco, Vasile Coroban, Nicolae Corlăteanu, Gheorghe Bogaci, Andrei Lupan, Silviu Berejan etc.).

În prezent putem declara cu demnitate că Institutul de Filologie nu este în serviciul niciunui partid, niciunei ideologii sau politici de partid, unicul nostru deziderat este a fi în serviciul națiunii române din Republica Moldova. Probă concludentă supremă a acestui obiectiv serveşte tema direcției noastre ştiințifice principale: Valorificarea şi promovarea patrimoniului lingvistic şi literar-folcloric al Republicii Moldova în noul context european, temă care prevede investigarea concepțiilor teoretice şi metodelor contemporane de cercetare literară; a literaturii şi culturii basarabene din secolele XVII-XXI în context european; a tezaurului folcloric al românilor (din Basarabia, Transnistria, nordul Bucovinei şi din Regiunea transcarpatică); a sintaxei discursiv-pragmatice; a sistemului lexical al limbii (analiză şi descriere semantică şi lexicografică); a originii şi tipologiei lexicale a onomasticii naționale; a varietăților dialectale din perspectiva informatizării atlaselor lingvistice şi a textelor dialectale; a criteriilor de periodizare a limbii; a standardizării şi unificării terminologiilor tehnico-ştiințifice sectoriale.

Bibliografie

[1] În această ordine de idei este concludentă organizarea Conferinței Ştiințifice Internaționale „Basarabia – 1812. Problemă națională, implicații internaționale", 14-16 mai 2012, Chişinău – Iaşi de către Academia de Ştiințe a Moldovei, Institutul de Istorie, Stat şi Drept; Academia Română, Institutul de Istorie „A.D. Xenopol"; Institutul Cultural Român „Mihai Eminescu" din Chişinău. A se vedea materialele conferinței: *Basarabia – 1812. Problemă națională, implicații internaționale*, 14-16 mai 2012, Chişinău – Iaşi. Bucureşti: Editura Academiei Române, 2014.

[2] A se vedea în această privință: Bahnaru, Vasile, *Meandrele culturii româneşti din Basarabia de sub ocupație țaristă*. // Basarabia – 1812. Problemă națională, implicații internaționale, 14-16 mai 2012, Chişinău – Iaşi. Bucureşti: Editura Academiei Române, 2014, p. 631-653.

[3] Bulgăr, Gheorghe, *Problemele limbii literare în concepția scriitorilor români*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1966, p. 81-185; Gheție, Ion, *Baza dialectală a limbii române*. Bucureşti: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975, p. 377-622; Gheție, Ion, *Istoria limbii române literare*. Bucureşti: Editura ştiințifică şi enciclopedică, 1978, p.188-217; Ivănescu, George, *Istoria limbii române literare*. Iaşi: Editura Junimea, 1980; Ivănescu, George, *Studii de istoria limbii române literare*. Iaşi: Editura Junimea, 1989; Macrea, Dumitru, *Contribuții la istoria lingvisticii şi filologiei româneşti*. Bucureşti:

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1978, p. 123-444; Mihăescu, Nicolae, *Dinamica limbii române*. Bucureşti: Editura Albatros, 1976; Rosetti, Alexandru, *Istoria limbii române*. Bucureşti: Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1978 etc.

[4] A se vedea: Margela, Ştefan, *Российско-румынская грамматика. Gramatica Rusească şi Rumânească*, (St. Petersburg, 1827); Ghinculov, Iacob, *Начертание правил валахо-молдавской грамматики* (St. Petersburg, 1840); Doncev, Ioan, *Cursulu primitivu de limbă rumână compusu pentru sholele elementare şi IV classe gimnasiale* (Chişinău în 1865).

[5] Arhiva Centrală Istorică de Stat a URSS din St. Petersburg, fond. 733, reg. 78, d. 1043; apud: Iova, Ion, *I. Doncev şi istoria apariţiei manualelor lui*.// Revistă de lingvistică şi ştiinţă literară. Chişinău, 1993, nr. 1.

[6] A se consulta în această ordine de idei: Berejan, Silviu, *Graiul din Republica Moldova şi limba literară comună*. // Dacoromania, serie nouă, III–IV, 1998-1999. Cluj-Napoca, p. 102.

[7] Citat după: Varta, Ion, Dragnev, Demir, *Istoria Românilor. Epoca modernă*. Chişinău: Editura Civitas, 2005, p. 117.

[8] Arhiva Centrală Istorică de Stat a URSS din St. Petersburg, fond. 733, reg. 78, d. 1043; apud: Iova, Ion, *I. Doncev şi istoria apariţiei manualelor lui*. // Revistă de lingvistică şi ştiinţă literară. Chişinău, 1993, nr. 1.

[9] Petrencu, Anatol, *Politica de deznaţionalizare a românilor promovată de ţarism şi bolşevism*. *Asemănări şi deosebiri*. // Petrencu, Anatol, *Istoria contemporană*: *studii*, *materiale*, *atitudini*. Chişinău: Cartdidact, 2011, p. 234; Moraru, Anton, *Istoria Românilor*. *Basarabia şi Transnistria* (*1812-1993*). Chişinău, 1995, p. 15; Ţurcanu, Ion, *Istoria românilor*. *Cu o privire mai largă asupra culturii române*. Brăila: Editura Istoros, 2007.

[10] Corbu, Haralambie, *Permanenţa moştenirii literare*. // Filologia sovietică moldovenească. Chişinău: Ştiinţa, 1974, p. 134.

[11] Calvarul înfiinţării AŞM, a se vedea: Pasat, Valeriu, *RSS Moldovenească în epoca stalinistă (1940-1953). Cadrele pedagogice şi ştiinţifice în RSS Moldovenească în anii 1940-1953*. // Săptămâna, 11 mai 2012.

[12] Eţcu, Ion, Cotelnic, Teodor, *Slujitor fidel al verbului matern*. // Limba română, nr. 4, 2005, p. 35- 38.

[13] Arhiva regională din Odessa, f. nr. 150, op. 1, unitatea de păstrare 811.

[14] Bahnaru, Vasile, *Calvarul limbii române în timpul dominaţiei sovietice (studiu şi documente de arhivă)*. Chişinău: Elan Poligraf, 2015, p. 5-74; Negru, Elena, *Politica etnoculturală în RASS Moldovenească*. Chişinău: Editura Prut Internaţional, 2003, p. 31; Petrencu, Anatol, *Op. cit.*, p. 234.

[15] Citat după: Negru, Elena, *Op. cit*., p. 32.

[16] Державин, Константин Николаевич, *Литературное строительство в социалистической Молдавии*. // *Труды Института славяноведения Академии Наук СССР*. 1932, nr. l, p. 239.

[17] În acest context este necesar să menţionăm că scriitorii din această perioadă practicau o limbă română literară, cu nimic inferioară românei din Regatul Român, chiar dacă mai făceau uz de unele elemente regionale (caracteristică specifică, de altfel, tuturor literaturilor lumii) şi de unele rusisme. În această ordine de idei sunt concludente scrierile semnate de Mihail Andriescu (1898-1934), Mihail Baluh (1894-1943), Iacob Doibani (1913-1968), Nistor Cabac (1913-1941), Alexandru Caftanachi (1910-1943), Pavel Corneliu

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

(1883-1943), Ion Corcinschi (1915-1943), Constantin Coşărău (1862-1934), Samuil Lehtser (1901-1943), Toader Mălai (1890-1942) etc. A se vedea în această privinţă: *Cântăreţi ai primelor cincinale*. Chişinău: Cartea Moldovenească, 1974.

[18] Informaţia despre represiunile din RASSM, după interzicerea alfabetului latin, este împrumutată din: Negru, Gheorghe, Taşcă, Mihai, *Represiunile politice din RASSM în anii 1937-1938 („Operaţiunea culăcească" şi „operaţiunea română")*. // Destin românesc. Revistă de istorie şi cultură. Serie nouă, 2010, nr. 1 (65); Popa, Ioan, *Odiseea limbii române dincolo de Prut*. // http://jurnalul.ro/special-jurnalul/odiseea-limbii-romane-dincolo-de-prut-111862.html.

[19] Репида, Афанасий, *Образование Молдавской А.С.С.Р*. Chisinau: Editura Ştiinţa, 1974, p. 112.

[20] A se vedea: Pasat, Valeriu, *RSS Moldovenească în epoca stalinistă (1940-1953). Cadrele pedagogice şi ştiinţifice în RSS Moldovenească în anii 1940-1953*. // Săptămâna, 11 mai 2012.

[21] Botezatu, Grigore, *Stenograma Consfătuirii convocate de Comisariatul Învăţământului din R.S.S. Moldovenească pe data de 10 martie 1941.* // Destin românesc. Revistă de istorie şi cultură. 2006. Nr. 1(45), p. 134-176.

[22] Галущенко О. *Борьба между румынизаторами и самобытниками в Молдавской АССР (20-е годы)* // Ежегодный исторический альманах Приднестровья. 2002, nr. 6.

[23] Tagliavini, Carlo, *Originile limbilor neolatine*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1977, p. 286-289.

[24] Bahnaru, Vasile, *Op. cit.,* p. 5-74.

[25] Chior, Pavel, *Dispri ortografia linghii moldovineşti*. Târg. Bârzu, 1929, p. 3.

[26] Madan, Leonid, *Gramatica moldovinească. I: Fonetica şi morfologhia*. Tiraspol, 1930, p. 5.

[27] Popa, Ioan, *Dramele Basarabiei: Limba moldovenească promovată cu de-a sila.* // www.jurnalul.ro

[28] Burlaca, Ludmila, *Identităţi colective în România şi în Republica Moldova în perioada comunistă şi postcomunistă*.//http://istoriaintimp.blogspot.com/2015/01/identitati-colective-in-romania-si-in.html

[29] Чебан, Иван, *Очищать молдавский язык от чужих влияний*. // Советская Молдавия, 1945, 9 сентября.

[30] Ibidem.

[31] Corlăteanu, Nicolae, *Normele literare şi chestiunile de cultivare a limbii*. // Cultivarea limbii, II, 1962, p. 31.

[32] Cojocaru, Gheorghe, *„Dezgheţul" lui N. Hruşciov şi problema Basarabiei*. Târgovişte: Editura Cetatea de Scaun, 2014, p. 6-52.

[33] Berejan, Silviu, *Graiul din Republica Moldova şi limba literară comună*. // Dacoromania, serie nouă, III–IV, 1998-1999, Cluj-Napoca, p. 100.

[34] Moraru, Anton, *Istoria Românilor. Basarabia şi Transnistria (1812-1993)*. Chişinău, 1995, p. 15.

[35]Берг, Лев Семенович, *Население Бессарабии: этнографический состав и численность.* Петроград: Российская Академия Наук, 1923, p. 29.

[36] Берг, Лев Семенович, *Бессарабия: страна, люди, хозяйство*. Петроград: Огни, 1918; Берг, Лев Семенович, *Население Бессарабии: этнографический состав и численность.* Петроград: Российская Академия Наук, 1923, p. 29.

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)

[37] Дембо, Владимир, *Никогда не забыть! Кровавая летопись Бессарабии*. Москва: Красная Новь, 1924; Державин, Константин Николаевич, *Литературное строительство в социалиалистической Молдавии*. // *Труды Института славяноведения Академии Наук СССР* 1932, nr. l, p. 239-296.

[38] Дембо, Владимир, *Советская Молдавия и Бессарабский вопрос*. Москва: Издательство отдела Общества бессарабцев, 1925.

[39] Ibidem, p. 15; Державин, Николай С. *Происхождение молдавского народа*. // Советская наука, № 12, 1940, p. 7. Citat după: Ciobanu, Ion, *Despre unele probleme ale dizvoltării limbii moldoveneşti*. // Moldova socialistă din 22 martie 1950.

[40] Державин, Константин Николаевич, *Литературное строительство в социалистической Молдавии*. // Труды Института славяноведения Академии Наук СССР, 1932, nr. l, p. 239.

[41] Удальцов, Александпр Д, *Теоретические основы этногенетических исследований*. // Ученные записки Института истории, языка и литературы. T. 1, Chişinău, 1948, p. 12. Citat după: Ciobanu, Ion, *Despre unele probleme ale dizvoltării limbii moldoveneşti*. // Moldova socialistă din 22 martie 1950.

[42] Толстов, Серге́й Па́влович, *„Нарцы" и „волохи" на Дунае.* // Советская этнография", t. 2, Moscova, 1948, p. 35-37. Citat după: Ciobanu, Ion, *Despre unele probleme ale dizvoltării limbii moldoveneşti*. // Moldova socialistă din 22 martie 1950.

[43] Informaţia despre aceşti „savanţi" şi „teoriile" lor a se vedea în: Negru, Gheorghe, *Politica etnolingvistică în R. S. S. Moldovenească*. Chişinău: Prut Internaţional, 2000, p. 85.

[44] Лазарев, Артем, *Формирование молдавской буржуазной нации*. Кишинев: Штиинца, 1978, 220 p.; Мохов, Н. А. *Молдавия эпохи феодализма.* (От древнейших времен до начала XIX века). Кишинев: Картя молдовеняскэ, 1964, 440 p.; Mohov, N. A. Studii de istorie asupra formării poporului moldovenesc. Chişinău: Cartea Moldovenească, 1983, 136 p.; Царанов, В. И. (ред.) История Молдавской ССР с древнейших времен до наших дней. Кишинев: Штиинца, 1984, 551 p. etc.

[45] Anton, Mioara, Chiper, Ioan, *Instaurarea regimului Ceauşescu. Continuitate şi ruptură în relaţiile româno-sovietice*. Bucureşti: INST – I.R.S.I., 2003; Betea, Lavinia, *Maurer şi lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României*. Cluj Napoca: Editura Dacia, 2001; Watts, Larry L., *Fereşte-mă, Doamne, de prieteni… Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România*. Bucureşti: Editura Rao, 2011, p. 194.

[46] Кушко, А., Таки, В., *«Кто мы?» Историографический выбор: румынская нация или молдавская государственность?* // Ab Imperio. 2003, nr. 1, p. 485-495. A se vedea şi: Cojocaru, Gheorghe E., „Dezgheţul" lui N. Hruşciov şi problema Basarabiei. Târgovişte: Editura Cetatea de Scaun, 2014, p. 6.

[47] A se vedea: Лазарев, Артем, *Молдавская советская государственность и бессарабский вопрос*. Кишинев, 1974.

[48] Лазарев, Артем, *Формирование молдавской буржуазной нации*. Кишинев: Штиинца, 1978, p. 205.

[49] Мохов, Н. А. *Молдаване*. Кишинев: Картя молдовеняскэ, 1977.

[50] Cantemir, Dimitrie, *Opere complete*, IX, t. 1. Bucureşti, 1983, p. 63-65.

[51] Beşleagă, Vladimir, *Rezistenţa prin cultură*. // Limba Română. Nr 7-8. Anul XX. 2010, p. 36-38.

[52] Ibidem, p. 35.

[53] Popper, Karl Raimund, *Logica cercetării*, trad. rom. M. Flonta, Al. Surdu, E. Tivig. Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981, p. 50.

[54] Berejan, Silviu, *Graiul din Republica Moldova…*, p. 101-110.

BDD-A24949 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:56:53 UTC)